

Danczinger József

orthodox כשר!

cukrászda és kávémerés

Telefon 121-69 Budapest, Telefon 121-69
VII. ker., Rombach-utca 13. sz.

Szép, izléses parókákat

és minden egyéb haj-
munkákat a legjutányo-
sabb árak mellett készít

Floh Józsefné

Budapest, VII. kerület,
Rombach-utca 15. sz.

Vidékieknek gyors és
pontos kiszolgálás. ☎

Jakob Schlesinger

Orth. כשר Restaurant

(Chef sel-
ber Koch.)

Restaurant-Küche unter
persönlicher Leitung.

Budapest, Váci-körut 19. sz.

KOHN

TELEFON 18-76

ARNOLD

SIRKÖRAKTÁRA

Budapest, VII, Károly-körut 15

Szombaton és ünne-
pnapon zárva. — Nagy
raktár olcsó, művészi
kivitelű siremlékek-
ben. — Tervek és
költségvetések díj-
mentesen. — Javítási
munkák a temetőben.

Ügyes, megbízható, jó megjelenésű akvirálására

férfi, aki vidéki előfizetések

vállalkozna, küldje be aján-
latát mielőbb e lap
kiadóhivatalába

Uj orthodox כשר kávémerés!

Tisztelettel értesitem a nagyérdemű
közönséget, hogy folyó hó 21-én

Rombach-utca 15. szám

alatt új orthodox kóser

kávémerést nyitok.

Rendes, tiszta ki-
szolgálás. — Olcsó,
polgári árak! ☎

Renner Nándor

Orthodox כשר vendéglő

(Kereskedők és mezőgazdák találkozási helye.)

Elsőrendű konyha, mérsékelt árak.

Tágas, modern hálószobák.

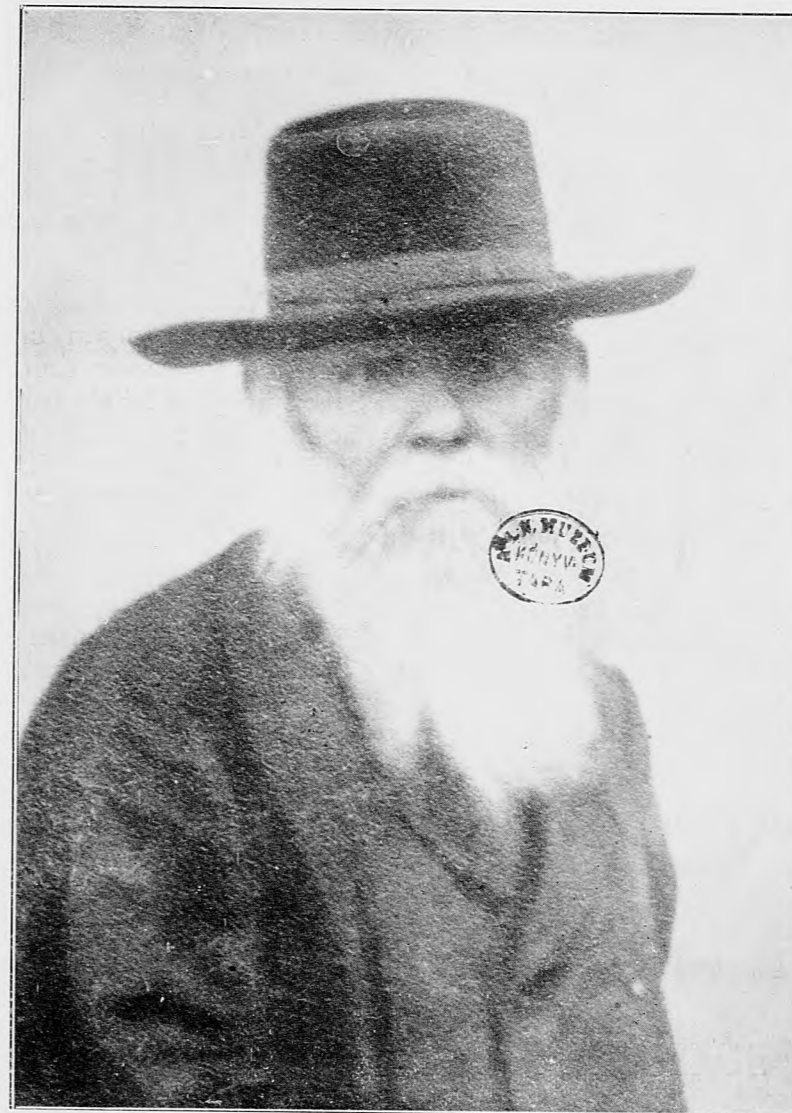
◆ Finom füstölthús gyártás. ◆

Egyedüli כשר huskonzervkészítés!

Blau S. Budapest, VI., Laudon-utca 1

„Jókai” és Löbl Mór nyomda egyes. rt. Budapest.

HITŐR

KLEIN PINKÁSZ NAGYSZÖLLŐSI FŐRABBI,
A KÖZPONTI RABBI-BIZOTTSÁG TAGJA.

I. ÉVFOLYAM, 5-6. SZÁM

EGYES SZÁM ÁRA 40 FILLÉR.

HITŐR

FELEKEZETI, TÁRSADALMI ÉS SZÉPIRODALMI HETILAP, AZ ORTHODOX ZSIDÓ ÉRDEKEK VÉDELME.
MEGJELENIK MINDEN SZOMBATRA.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
VI., EÖTVÖS-UTCA 33. SZ.
HIRDETÉSEKET MEGÁLLAPODÁS
SZERINT VESZ FEL A KIADÓHIVATAL

FELELŐS SZERKESZTŐ:
REINERIGNÁC

ELŐFIZETÉSI DIJ:
EGÉSZ ÉVRE ..... 20 K
FÉLÉVRE ..... 10 K
NEGYEDÉVRE ..... 5 K

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

Ezerszer hallottuk felekezetünk legjobbjainak ajkáról, hogy az orthodox zsidóság nagyon érzi hiányát annak, hogy nincs kellő súlyú és publicitású sajtója. — Ezerszer hallottuk a kivánságot, hogy teremtünk eleven, jó lapot az orthodoxiának. — Ezt a hiányt fogja pótolni, ezt a kivánságot fogja valóra váltani a

HITŐR.

Nem kimélve semmiféle anyagi áldozatot, olyan szép és tartalmas lapot teremtettünk a magyar orthodox zsidóságnak, mely legnívósabb szépirodalmi heti folyóiratainknak is nemcsak hogy mögötte nem marad, hanem — külsőre és tartalomra egyaránt — azok egyikét-másikat még felül is mulja. A

HITŐR

az orthodoxia lapja és az orthodox zsidóság a maga érdekeit szolgálja, ha előfizetésével a lapot támogatja. — Hitközségektől is, magánosoktól is elvárjuk tehát, hogy előfizetéseiket késedelmezés nélkül szívesek legyenek beküldeni kiadóhivatalunknak.

ELŐFIZETÉSI-DIJ: egész évre 20 korona, félévre 10 korona, — negyedévre 5 korona.

A HITŐR szerkesztősége és kiadóhivatala VI., Eötvös-u. 33

Egy ünnepi cikkről.

Az ünnepi számba ünnepi cikk kellett. És Székely Ferenc udvari tanácsos, ünnepi pózban, kiállott az első helyre és onnan ment neki a magyar orthodoxiának.

Peszách ünnepének nagyobb dicsőségére.

Az autonomiáról irt Székely Ferenc. Arról az autonomiáról, amelyben ő törököt fogott és amelytől bizonyára szíves-örömet szabadulna, de hát mégse nagyon lehet. Beleugratták, elnökké választották és ha az első felvonás parádés szerepe tetszett, illik végigjátszani az utolsó felvonás kínos vergődését, a kellemetlen haldoklás szerepét is. Igazi férfi így cselekszik és ő igazi férfinak akar látszani, ennek dokumentálására pedig igen célszerűnek vélte azt a módot, hogy kiméletlenül bánjon el az orthodoxiával.

Másutt a zsidó ügyekhez való hozzászóláshoz — hogy tudniillik ennek a hozzászólásnak valami sulya is legyen — szükséges, hogy az illető bent éljen a zsidó közéletben, hogy állandóan foglalkozék felekezete ügyeivel, hogy: minden érzésében, minden cselekedetében ott lobogjon a fajtája és vallása iránt való szeretet tüze.

Minálunk valaki egész esztendőben a zsidó életet akár csak hírből ismerje; a zsidó vallást talán még onnan sem: azért, ha jön egy ünnep, mégis ki mer állani a fórumra és onnan keményen leckézteni, vádolni meri azokat, akiknek egész életét, egész pályáját a zsidóságuk, a vallásuk szabja meg, akik vagyont, kényelmet áldoznak mindennap hitükért, akik a jövőre igaz zsidóság egyedüli biztosítékai.

Az autonomiáról irt Székely Ferenc. De hát vajjon igazán az autonomiát gondolja-e? Igazán azt fáj-

lalja-e, hogy a magyarországi zsidóságnak tisztára vallási ügyeibe, hitközségi adminisztrációjába idegen, hozzá nem értő tényezők szólhatnak bele? Valóban az a sok és sokféle hátrány bántja-e, amely a teljes autonomiának és tökéletes szervezetnek hiánya folytán a magyar zsidóságot napról-napra éri?

Ha őszintén ezt fájlalja, akkor ne az orthodox zsidóságra, hanem a maga táborára vessen. Az orthodoxia legfőbb óhajta mindig az volt, hogy felekezeti önkormányzata minél teljesebben kiépüljön és hogy vallási kérdéseiben önmaga dönthessen. A vallási élet, a hitközségi ügyek iránt való érdeklődés az orthodoxia kebelében van erősen kifejlődve, ott tapasztalják legtöbbször és legfájdalmasabban azt a visszas állapotot, amelyet az önkormányzat hiányos és hézagossá váltta a felekezeti élet terén okoz. Ha a neolog hitközségekben, ahol pedig — érdeklődés híján — ugyszólván szünetel az egész vallási élet, ahol a felekezeti kérdések iránt roppant kevés a fogékonyság, ha neolog hitközségekben érzik az autonomia hiányát, az orthodox hitközségekben ezt a hiányt tisztesen érzik.

És hogy még máig sem járt sikerrel az orthodoxiának a teljes önkormányzat elérésére irányuló törekvése, az nem az illetékes tényezők szűkkeblűségén mulott, hanem éppen annak a neologianak makacs ellenzésén, amelynek vezérei minden ünnepnapon az orthodoxiát szerették az ország színe előtt az autonomia hiányáért felelőssé tenni.

Pedig eddig mindig csak ők akadályozták meg. Ha beleegyeztek volna az egyedül megoldható és helyes módba: a két külön autonomiába, már ők is, mi is rég élveznők annak áldását.

Minket ő ért, mondja Székely Ferenc. Mink már mindenkoron olyan értelmetlenek voltunk, hogy soha se tudtuk kellően felbecsülni azokat a ked-

vezéseket és értékeket, amelyeket a neologia a mi számunkra meg akart szerezni. Most se tudjuk. Azonban a kormányt, azt már nem érti. Miért nem segít nekik a kormány abban, hogy ezeket a szegény gyámkodásra szorult testvéreket ők boldogíthassák?

És itt jön a régi csunya recept. A beáruzkodás. Nem ujság előttünk, hogy az orthodox zsidóságot a neolog vezérek mindig kultúraelleneseknek szeretnék a kormány előtt feltüntetni. Mindenki tudja mekkora értéke van ennek a csuf denunciaciónak.

Kultúra-ellenesség alatt odaát, tudjuk, azt értik, hogy valaki az új atheista eszméknek ellensége. Hogy a vallását, a hitét komolyan veszi. Ezért tartják az orthodox zsidóságot is a kultúra ellenségének.

De milyen jogon meri Székely Ferenc az orthodox zsidóságot hazafiatlanoknak és megbízhatatlannak beállítani? Azt mondja, hogy nem érti a kor-

mányt, hogy miért nem segíti őket az egységes autonomia megteremtésében. Hiszen az mégsem lehet neki mindegy, hogy a zsidóság nem a mai állapotában marad, hanem rendeződne „*hazafias, megbízható vezetés alatt*“.

Miért, mivel hazafiasabbak ők, mint mi? Mennyiben megbízhatóbbak a magyar nemzetre, mint a mai orthodox zsidóság, a mai vezetés alatt?

Csunya szerep ez nagyon. Azonfelül, hogy ugye lehet vele senkit megteveszteni, se fent, se lent, roppant szégyenleni való az ilyen áruzkodás.

És ha ünnepi alkalommal, ünnepi cikkben sem tudnak odaát egyebet, csak ilyen valótlan vádakkal illetni az orthodoxyt, már ez maga legjobb bizonyítéka annak — ha ugyan már régen nem tudnók — hogy mekkora önzetlenség és tiszta testvéri szeretet vezérli őket a magyar zsidóság egyesítésére törekvő propagandájukban.

Értjük, mi a céljuk. És mindenki érti.

MEGJEGYZÉSEK

HITAN. Talán valami zsidó testület hozta azt a határozatot, hogy ezentúl az iskolapadjain nem kell a gyerekek fejét a hittan haszontalanságaival megtölteni? Talán valami zsidó-machináció az megint, hogy a zseni gyerekeket is egyenesen atheistáknak neveljük már? Szó sincs róla. Azt a legutóbb hozott határozatot, hogy akinek kedve tartja, otthon a maga gyerekeit külön taníthatja vallástanra, akinek azonban nem tetszenek a hit-tételek, az úgy is üdvözülhet, de az iskola többé lelki-ügyekkel ne törődjék: ezt a határozatot nem zsidó testület hozta, hanem egy teljesen felekezeten kívül álló tanító-egyesület. Vannak benne zsidó tanítók, vannak benne keresztények, de egyikük sem vallása jogán és címén tagja az egyletnek, hanem tanítói oklevele alapján. Abban az egyesületben tanítók vannak csak. Ezt a határozatot is csak mint tanítók hozták. Vallásuknak, jobban mondva: felekezeti hovatartozásuknak ehhez semmi köze nem volt. A zsidó tanítók épp úgy nem kaptak mandátumot ennek a határozatnak meghozatalára a maguk felekezetétől, mint a keresztények a magukétól. Mégis. Azon a tiltakozó gyűlésen, amelyet ez ellen a vallás ellen irányuló határozat ellen a kongreganisták rendeztek, mégsem a tanító-egyesület

abucgolták, hanem kurtán a zsidókat. Őszintén megvallva, a mi szimpatiaink azoknak pártján van, akik a vallásellenes határozat ellen felháborodnak. Abban mi egyek vagyunk, hogy: mindketten a pozitív vallás alapján állunk. Minden oly törekvést, amely a vallás gyöngítését, vagy pláne teljes eliminálását célozza, mi éppugy elítélünk, mint ők. És elítéli minden valóban tiszta, romlatlan lelkű és elméjű ember. Az igazak, a megértők, a szent istenfogalmat átérzők az ő pártjukon vannak. Az ő pártjukon van, az ő felfogásukat igazolja ez az egész világrend, amely — bizonyos — egy századig sem állhatott volna fenn a hit és vallás szilárd alapja nélkül. Akinek pedig ilyen erős a pártja, akinek ilyen sok igazság áll az oldalán, minek annak durván, igaztalanul és komolytalanul viselkedni? Minek kellett belekevernünk a csuf zsidó-heccet ebbe a szimpatikus dologba? Az elvakultság mindig balgaságokra ragadja el az embert. Ez az antiszemita kitörés, amely ott — minden alap nélkül — megnyilvánult, elrontotta az egész akció komolyságát. Ezzel azt érték el, hogy azokat is maguk ellen fordítják, akik az ügy-lényegére nézve különben teljesen egyetértettek velük. És az ilyesmi iskola-példája annak, hogy valakinek akkor sincs igaza, amikor igaza van.

EGYSÉGES ZSIDÓSÁG. Mostanában Szabadkáról fúj erősen ez a szél. Egyesíteni, unifikálni, egy Izrael, egy a zsidóság, nincs közöttünk semmi különbség: csak úgy röpködnek ezek, meg az ezekhez hasonló szép jelszavak a levegőben. És minket, orthodoxokat, akik meg se mozdulunk a külön szeparasztikus álláspontunkról az ő leghevesebb ostromokra sem, mindenféle diszes jelzőkkel illetnek. A legenyhébb közöttük talán az, hogy nem őszinte meggyőződés, hanem a vezetőség önzése akadályozza a zsidóság egyesülését. Ha ez nem állana az utban, nyomban a neologia karjaiba rohanna az egész magyar orthodoxy. Mert különbség az egyáltalán nincs közöttünk. Vallási különbség talán egy hajszálny sem. És amikor az egyik oldalon ilyeneket irnak, a másik oldalon gyönyörű biblia-kritika jelenik meg az unifikációt propagáló lapban. Az ünnepi peszách-számban, a peszách ünnepéről, ugyanaz a lap, amelyik egyik cikkében azt írja, hogy ő is az orthodoxy lapja, ebben a kedves „*tudományos*“ cikkében a zsidók egyiptomi kivonulásának igyekszik természetes magyarázatát adni, úgy hogy minden természetfölötti és csodás elemet ki akar küszöbölni a zsidóknak szabadulásából. A felhozott „*tudományos*“ okok ugyan régi, elkoptatott naivitások, azonban itt nem is az a fontos: vajjon elfogadható, vagy ügyetlen magyarázattal igyekszik-e a Vöröstenger kiszáradását megokolni, itt inkább maga az a tény fontos, hogy ilyen bizonyítgatásba egyáltalán belebocsátkozik az olyan lap, amelyik azt tűzte ki céljául, hogy az orthodoxyt a maga igazáról meggyőzze. Fontos azért, mert most már legalább láthatjuk, hogy milyen alapon szeretne bennünket Szabadka egyesíteni. Bibliakritikai alapon.

*

NEMZETISÉGÜNK. Ki hallotta hírét Alsókő-kócoknak? Hát Paucsinalehotának? Senki? Akkor a többi fel se soroljuk — pedig ide kellene még írunk vagy harminc ilyen nyomorult kis falut, Nyitra, Árva, meg még egy pár megyéből. De ha ezek a falvacskák nem kerültek még soha a szemük elé, a többiekről még

kevésbé halhattak. És igazán az ördög gondolta volna, hogy mekkora fontos szerepe van ezeknek a tót és ruthén bagolyfészkeknek a zsidók nemzetiségének megállapításánál. Lám! Eddig ebben a tudatlan és tájékozatlan országban lelkiismeretlen statisztikusok azt a balhiedelmet terjesztették, hogy a zsidók a magyarság erejét szaporítják. És ez a vélemény szinte köztudatba ment már át. Még azok is, akik csak szidni tudják a zsidót, azt az egyet kénytelenek voltak elismerni, hogy nemcsak a magyarok-lakta vidékeken, hanem a nemzetiségek között is, a magyarság szempontjából, a zsidó ép olyan biztos és megbízható exponense a magyar állami eszmének, mint a legsovénabb fajmagyar. Nemzetiségre eddig a zsidó is magyarnak számított. Eddig úgy tudtuk. Erről az oldaláról immunis volt eddig a zsidóság bárhonnán jövő támadás ellen. Végre azonban Alkotmányék jobban és lelkiismeretesebben utána néztek a dolognak és Paucsinalehota, meg Ciblessfalva, meg még vagy három tucat ilyen híresség segítségével leleplezték ezt az évtizedek óta szállongó balhiedelmet. Ezeknek a falvaknak statisztikai adataival dusan és gazdagon felszerelve, napnál fényesebben bebizonyították, hogy a zsidók csak ott vallják magukat magyaroknak, ahol ez kedvező számukra. Lám, a fenti falvakban német meg tót nemzetiségűeknek vallották magukat a népszámlálási adatok beírásánál. Ott bizonyára ez az érdekük. Ennek a keservesen összeresergélt harminc falunak vagy kétszáz zsidaja rámutat arra a tévedésre, amelyben eddig ebben az országban éltünk. És most már mindenki tudni fogja, milyen értékűre taksálja a zsidók magyarságát. Le vagyunk leplezve. Most már tudják, hogy csak érdekből valljuk magunkat magyaroknak. Az Alkotmány bebizonyította. Nehezen ment, úgy látszik, a munka; négy esztendei fáradság kellett hozzá, amíg az 1910. évi népszámlálás adataiból most végre összeállították ezt a szép statisztikát, azonban a fényes eredmény minden fáradságot megért. Az Alkotmány legalább azt hiszi. És aztán csoda-e, hogy minden támadását eleve lemosolyogják? Elvégre rendben van, sose várjuk mi azt ettől a laptól, hogy valami jót süssön ki a zsidókról. De ha valami rosszat ír, hát legalább legyen teteje a dolognak. Hisz, ha tovább így bizonyítanak, akkor az a pár hívük is megszökik, aki még most önnkel tart. Okosan kellene ám csinálni az antiszemitizmust is uraim. És ebből a célból talán jó volna valami jőfejű zsidógyereket megnyerni az ilyen munkára.

A HETI SZIDRÁHOZ

Smini.

— Nadav és Avihu —

Irja: Dr. Singer Leó, rabbi, Várpalotán.

Vajhi: Történt. Azt mondják a bölcsek, ahol a szentírás a *vajhi* szóval él, mindig valamely szerencsétlenség bekövetkezétre készít elő. A vhoj ellenben örvedetes eseményt jelez. A zsidóság egész életfelfogása rejlik e pár szóban. Vajhi, a multtá lett jövendő, vhoj, a jövendővé vált mult. Pusztulás, halál, végmegsemmisülés; az előbbi, bő aratásra biztató vetés, szorgalomban eltöltött élet boldogító tudata, az örök élet mosolygó reménye: az utóbbi.

Történt a nyolcadik napon. A nyolcadik napon azután, hogy Isten azt mondta Áronnak és fiainak: a találkozás sátrának bejáratából pedig ne menjete ki hét napig, amíg le nem telnek felavatások napjai... A találkozás sátrának bejáratánál üljete nappal és éjjel hét napig és őrizzete az örökkévaló őrizetét, hogy meg ne haljatek.

Isten a vízözönnél hét napig gyászolta a világ pusztulását. Gyászt kellett ülniök Áronnak és fiainak is, azt sem tudták, miért.

Hét napig kellett ülniök, mert ezek felavatásuk napjai voltak. A felavatás előkészítő napjai, mert a nyolcadik napon tudták meg, mi az igaz papnak a hivatása, mi teszi, mi avatja zsidóvá az embert — és mikor, miben vétkezik a hivatása ellen.

Eljött a nyolcadik nap, a felavatás napja. Áron szegyenkezett, vonakodott, nem akart Mózes mellett az első lenni. Miért szegyenkezel? — mondta neki Mózes. — Te készítetted a hajlékot és én legyek a főpap? — kérdi Áron. — Menj, mert ez a te isteni küldetésed, ez a te hivatásod. Amire küldetted azt vonakodás nélkül kell teljesitened. Akarattal, jószándékkal, Istennek nevében dolgozz, akkor semmitől sem kell tartanod.

Mózes is szegyenkezett Isten szine előtt; vonakodott, húzódott attól, hogy vezére legyen a népnek. Ahányszor Isten mondta: menj, menj, mindig mentegetődzött. Nem vagyok én arra méltó, nehéz az én nyelvem, miért engem küldesz, mondta nagy szerénységében. Nem te leszel a főpap, — határozott az Isten, — mert parancsom teljesítését még szerénységből sem szabad elhárítanod. Menj Áron és légy papja a népnek!

Meghozták a felavató áldozatot. És bement Mózes és Áron a találkozás sátorába és *midón kijöttek, megáldották a népet.* A pap feladata a nép megáldása. De hogy méltó is legyen a pap arra, hogy Izrael tőle fogadja az áldást, menjen először a találkozás sátrába,

ahol a tudás és istenismeret ölekezett a hittel és istenfélelemmel, csak akkor *jelent meg az Isten dicsősége az egész népnek.*

„S tűz jött ki az Örökkévaló szine elől... az égő áldozatra és látta az egész nép, ujjongott és leborult arcára.” Midón Izrael átvonult a Vörös tengeren és Izrael látta Egyiptomot holtan a tengernél, azt írja a tóra, csak akkor ismerte meg az Örökkévaló hatalmas kezét, mellyel Egyiptomra sujtott és azáltal hittek az Örökkévalóban és Mózes szolgájában. Az Isten meglátása istenfélelmet jelent. A Mózes és Áron által megáldott nép meglátta az égből jövő tüzet. Büneért bünhődött és hívó népe lett az egy Istennek; — mint az Isten népe ujjongott a *maga* dicsőségén, tudatára ébredt a maga értékének, a maga feladatának és leborult arcára, imádtá az Istent. A zsidóság nemcsak arra kötelez, hogy zsidóknak tudjuk és érezzük magunkat, de arra is, hogy mint zsidók szolgáljuk az Istent. Zsidó önérzet és istenfélelem, kell hogy együtt járjon.

„És vettek Áron fiai Nádáv és Avihu, kiki maga serpenyőjét... és bevittek az Örökkévaló szine elé idegen tüzet, amit nem parancsolt nekik. Ekkor tűz jött az Örökkévaló szine elől és megemésztette őket, meghaltak az Örökkévaló szine előtt.”

Mi volt a vétküik, hogy e szörnyü büntetés érte őket? A bölcsek az irás szavaiból különböző okot következtetnek. De másokkal is magyarázzák. Azt mondják Nádáv és Avihuról, hogy: 1) idegen tüzet vittek a szentélybe; 2) Mózes jelenlétében, apjuk jelenlétében maguk rendelkeztek, illetve döntöttek; 3) ki sem kérték Mózesnek, Áronnak tanácsát; 4) büszkék voltak a méltóságukra; 5) bort ittak; 6) nem házasodtak. Mindegyik ok büntetésre méltó.

1. Idegen tüzet vittek a szentélybe. Azt kérdik a bölcsek, miért volt bün, hogy ők is tüzet vittek, hisz az oltáron mindig tüzet kellett égetni? Igaz, felelik, de *ne idegen* tüzet vigyének a szentélybe. A zsidó szentélyben csak „és dosz“ a törvény tüzeének szabad égnie, „és zor“ idegen tűznek nincsen ott helye, akkor sem, ha jó szándék hozza, akkor sem, ha fölkeni pap hozza. Ott nem az egyes ember akarata, ott a törvény, az Isten parancsa a mérvadó.

Tűz nélkül nincsen élet, tűz és lelkesedés nélkül semmi létre nem jó, Isten is tűzben mutatta Mózesnek a frigyládát, a két kőtáblát, az asztalt és a lámpát, hogy példát, mintát adjon neki. Az első a hitnek, az asztal a jótékony szeretetnek, a lámpa a tudomány világának a jelképe. Tűz kell és lelkesedés hitben, emberszereteten, tudományban egyaránt, de zsidó tűz, lelkesedés a zsidóságért, zsidó önérzet és vallásosság lángja, melyet nem idegen tűz táplál.

Megrendül a szívem, beszéli a Midras bölcse. Áron botja virulva került ki a hajlékból, Áron fiait megölte a vétek. Mert nem a bot vétkezett és Áronnak más érdemei megváltották bünét. Hát oly nagy volt a vét-

kük? Ők voltak nagyok, azért volt nagy büntetésük is. Ha a pap vétkezik súlyosabb beszámítás alá esik, mintha ugyanaz a bün más ember követi el.

Mózes vigasztalta az apát. Tudtam, hogy gyászt kell ülnünk, tudtam hogy baj ér, azt hittem, hogy én, vagy te hozunk engesztelést, de most látom, ők nagyobbak voltak nálunknál. És mondta Mózes Áronnak: *Ez az, amit szolt az Örökkévaló, mondván, a hozzám közel valók által szentnek bizonyulok.*

És Áron megnyugodott. Az apa siratta addig két nagy fiát, az apai szív kesergett elvesztésükön, megdöbbenette nemcsak a vétek Istennek a papját, a büntetés is a szerető apát. De Mózes szavai megnyugtatták. Hallgatott. Nem sirt, nem zokogott és nem zúgolódott. Érezte és értette Isten igazságát és áldotta az igazságos bírót.

2. Mózes és Áron jelenlétében rendelkeztek és döntöttek, azért áll, *„amit Isten nem parancsolt.”*

3. Mózesnek, Áronnak nem kérték tanácsát, azért *„csak azt tanítsátok „melyet” szolt nekik az Örökkévaló Mózes által.”*

4. Büszkék voltak a méltóságukra, azért inti az irás Áron fiait: *„Isten olaja vagyon rajtatek.”*

5. Bort ittak. Mert azt mondta Isten nekik: *„Bort és részegítő italt ne igyatek.”*

6. Nem házasodtak, azért tanit az Irás az erkölcsi tisztaság törvényeire.

Haláluk mégis olyan volt, mint a jámborok halála, Istennek tüze emésztette fel lelküket, a testük ép maradt. Mert nem bünös szándék vitte őket a bünös kárhozatba. Mózeset szerénynek, apjukat békeszeretőnek tartották, azért nem kérték az erélyes férfiak tanácsot. Őket az ifjui lelkesedés tüze hajtotta még, nem hallgattak már az öregekre, söt szigorubbak voltak, mert az önérzet tultengett bennök, mértéket nem tudtak. Tanuljatek erőt a fiataloktól, lelkesedést az ifjuságtól, de higgadságot, nyugodtságot, mértéktartást és bölcsességet az öregektől. Lelketek belső tüze ne emésze fel a lelketeket. Szélsőséget, tulkapást nem ismer az isteni parancs. Ne vegyetek el belőle, de ne is tegyetek hozzá, ugy tökéletes, ahogy megnyilatkozott.

Közeledtek és elvitték őket köntöseikben a táboron kívülre. Testük ép maradt. A levitáknak nem volt szabad bemenniök értök a szentélybe, azért csak közeledtek. Tűz szele hozta a két tetemet eléjük.

Fejetekeket ne mezteleníteteke, ruhátokat meg ne szakgassátok... ti ne gyászoljatek, de testvéreiteke, Izrael háza sirassák meg a tüzet, mellyel égetett az Örökkévaló. Papok voltak, mint papok vétkeztek, mint papok bünhődtek és haltak meg. Hogy halálukkal is példát adjanak a népnek, oktatást arra, hogy Istennek parancsát pontosan kell betartani. Izrael miatt haltak meg, nem timiattatek. Nekik haltak meg és nem ti veszteteke el. Bennetekeket megnyugtat lelketek nagy istenbízalma, a nép fájdalmát csak a könny enyhíti meg.

Nektek nem szabad meggyászolnotek a büntetés, de Izraeinek szent kötelessége, mert a jámborok halála engesztelés neki.

De okuljatek mindnyájan testvéreiteke halálán és szolt az Örökkévaló Áronhoz, mondván:

Tegyeteke különbséget szent és nem szent, a tisztátalan és a tiszta között és hogy *tanítsátok* Izrael fiait mindazon törvényekre, melyeket szolt nekik az Örökkévaló Mózes által. Ez a pap hivatása és kötelessége: maga is tudja, mi a szent és mi a tiszta, mi a nem szent és mi a nem tiszta. Ne csak tanulja, de aszerint is éljen, szent életet éljen, életével, az élete módjával nyujtson példát és ne csak beszéljen, tanítsa a népet. De csak azokra a törvényekre, melyeket Isten Mózes által adott. Szavával és életével tanitson, a kettő egymásnak ellent ne mondjon. Mert ők az őrizői Isten őrizetének, az Örökkévaló szőlőkertjének, Izrael népének. Értséteke meg és tegyeteke különbséget és tanítsátok is a különbséget a tiszta és nem tiszta között.

Ádám apánk egy parancsot kapott csak, egy gyümölcsötől tiltotta csak meg az Isten, azt sem tartotta meg, abból is evett, Izraelnek Isten annyi étkezési törvényt adott és mégis mind megtartja, mondja a régi midrás. Mert szent népem legyeteke, azért adtam a törvényeket, szent népem vagyatek, mert azok szerint élteke, dicséri Isten feleletképen törvényének népét. A törvények isteni törvények, indokolni nem tudjatek, mert emberi ésszel fel nem érjatek. De nem helyhez kötött és nem egészségügyi rendelkezéseke, mert csak nekünk szó! és nem az emberiségnek, mert ha egészséges testü, de szent lelkü népet akar isten, akkor egészséges, tiszta nemzet is legyen. A törvények arra valók, hogy megtisztítsák és összekössék Izraelt. A törvények a zsidóság lényegébe vágók és nem külsőségek, csak akkor tiszta és szent, ha azok szerint él, csak akkor lesz egy, ha a törvény köti össze. Mert Saumar Jiszroél, Izrael őrzője, nemcsak Saumar gau echod, egy nép őrzője, hanem Saumar gau Kodaus, a szent nép őrzője akar lenni, hogy fenmaradjon és isteni hitével éljen — örökké.

BÖLCSEINK MONDÁSÁIBÓL:

Megbecsülés a lelkiismeretes munka gyümölcse.

*

Végzetesebb a nemtelen gondolat a bünös tettnél.

*

Isten házából jöve ne menj gyors léptekkel.

*

Légy inkább legkisebb a nagyok között, mint a legnagyobb a kicsinyek között.

*

Utánad fut, ha kerülöd; elillan előled, ha hajhászod ez a tisztelet.

*

Csak ugy kívánj tiszteletet, ha te is tudsz tisztelni.

A vasárnapi munkaszünet.

Ebben a különösen orthodox zsidó kereskedőinket oly közelről érintő kérdésben, megszólalt immár az egész ország közgazdasági érdekeltsége. A kereskedelmi miniszterium az általa kibocsátott előadói tervezethez való hozzászólás végett, felszólította az összes kereskedelmi és iparkamarákat, a többi közgazdasági testületeket és a szombat-tartó kereskedők és iparosok országos bizottságát is. Célszerű és az ügy érdekében való volna, ha orthodox kereskedőinknek az egész országban egységes állásfoglalásra sikerülne rábírnunk az illetékes iparkamarákat is ebben a kérdésben. E célból irányadó tájékozódás végett alább leközzöljük Korein Dezsőnek, a M. K. Csarnok igazgatóságai tagjának ez ügyben beadott véleményes jelentését, amelyet ennek az előkelő testületnek hozzá intézett egyenes megkeresésére nyújtott be. A beadvány így szólt:

„Az ipari munkának vasárnapi szüneteléséről szóló törvényjavaslat előadói tervezetére vonatkozó véleményes jelentésemet az alábbiakban van szerencsém tisztelttel előterjeszteni.

A napirenden levő törvénytervezet mi kereskedők annál is inkább üdvözölhetjük, mert az a miniszteri rendeletek eddigi labilis állapotát egységesen és novelláris uton óhajítja biztos alapra fektetni, amivel a sok huza-vonának véget vetve, a kérdést, mely a főnökök és alkalmazottak állandó ütközőpontja, véglegesen nyugodt mederbe tereli.

Ezuttal részemről csupán a vidéki kereskedők szempontjából óhajtok a kérdéshez hozzászólni és mint a vidék viszonyainak alapos ismerőse, előrebocsátom, hogy a hazai fogyasztó közönségnek tulajdonképpen mezőgazdasági jellegére és még egyéb fontos körülményekre való tekintettel, a vidéken a teljes vasárnapi munkaszünet talán soha sem lesz megvalósítható, amire a tervezet 3. §-ának részletes indokolása alapos gyakorlati érzékkel rá is mutat. Arról tehát, hogy fokozatosan idővel „megrázkódtatás nélkül“ a teljes vasárnapi munkaszünet a vidék üzleteire is kiterjesztessék, szó sem lehet.

Részemről legszívesebben visszanyulnék a 14837/1892. sz. miniszteri rendelethez, azaz a vidéki üzleteknek déli 12 óráig való nyitvatartásához, mely teljes 12 évig állott hatályban és ugy a kereskedők, mint a fogyasztó közönség érdekeit legjobban kielégítette. Az ekként statuált vasárnapi munkaszünet annyival inkább kielégített minden igényt, mert Anglia kivételével egy európai államban sem biztosít a törvényhozás az alkalmazottnak hosszabb szünetet.

Szinte megfoghatatlan ennélfogva, hogy miért kellett a gyakorlatban bevált, megszokott rendet 1903-ban egyszerre felforgatni, különösen miért kellett a keres-

kedelmet és forgalmat vasárnapon annyira korlátozni, hogy a vevőközönség e napon a legnélkülözhetetlenebb fogyasztási cikkeket sem szerezhetette be? E kérdés felvetése annyival inkább jogosult, mert a 28559/1903. sz. alatti rendelet kibocsátását az érdekelt valamennyi tényező véleményének meghallgatása sem előzte meg. Csupán egy tényező egyoldalú véleménye vétetett figyelembe, nevezetesen a kereskedelmi alkalmazottaké, sőt ezek közül sem a komoly, törekvő részé, hanem az agitátoroké, kik nem gondolták meg, hogy vasárnapi munkaszünetnek pár órával való megtoldása által ők ugyan nem sokat nyernek, ellenben főnökeik, a súlyos gazdasági viszonyok között annyi bajjal küzdő, óriási adóval és kiadásokkal terhelt kereskedők igen sokat veszítenek, sőt ezek közül a gyengébb elemeket a forcirozott rendelkezés tönkre is juttathatja.

Már most, ha ezen 10 órai rendelkezés a tervezett 10. §-a szerint novelláris uton stabilizáltatik, semmiképp sem állhatja meg helyét a reá következő 11. §, mely az előző szakaszt teljesen illuzóriussá teszi és valóságos zűrzavart, széthuzást teremt az egész országban.

A szóbanforgó 11. § szerint ugyanis, ha valamely helység kereskedőinek kétharmada, az élelmiszerkereskedők kivételével, a teljes munkaszünetet határozza el, ugy az illető helység iparhatósága ezen többségi határozat alapján a teljes munkaszünetet elrendelni tartozik. A demokratikus önrendelkezés csábító ürügye alatt ahány helység, annyiféle rendelkezés fog kialakulni. Megkezdődik a leszavazás egy már a gyakorlatban teljesen bevált és ennek alapján a 10. §-ban biztos alapra fektetett állapot felett. De megkezdődik egyszersemind az alkalmazottak féktelen terrorizmusa is, mely rendszerint sokkal erősebb szokott lenni, mint a főnökök ellenállása és az utóbbiak jobb meggyőződésük és saját jól felfogott érdekeik ellen fognak deferálni a teljes vasárnapi munkaszünet előtt, melyről ugyancsak a törvénytervezet 3-ik §-ának részletes indokolása egész helyesen azt mondja, hogy: „A kivételeket nem ismerő teljes vasárnapi munkaszünet a mindennapi élettel együttjáró, általa támasztott szükségletekre való tekintettel meg nem valósítható.“

Midőn tehát egyrészt a tervezet 10-ik §-a helyes gyakorlati érzékkel számol az élet követelményeivel és a jelenlegi állapotot novelláris uton biztosítja, nyomban a 11-ik §-ban ezt halomra dönti a leszavazás eddig nem ismert új intézményével és tág teret nyit a főnökök és alkalmazottak közötti viszony elmérgesítésére, valamint a szomszéd helységek kereskedőinek egyetlen versenyére. Megtörténhetik ugyanis az, hogy A. helység kereskedői a teljes munkaszünetet határozzák el, míg a szomszéd B. helység esetleg csak az egyenlő versenyből származó előny miatt a 10 órai nyitvatartást fogja meghagyni. Már most a környékbeli falusi és tanyai fogyasztó közönség, mely pedig a vasárnap délelőttöt használja fel szükségletei beszer-

zésére, teljesen elpártol A. helység kereskedőitől és B. helység kereskedőinél fogja bevásárlásait eszközölni, ami bizony korántsem lesz alkalmas a szomszéd helység kereskedői között eddig fennállott kartársi viszony ápolására, hanem ellenkezőleg valóságos gyilkos versenyt idéz elő az eddig békésen egymás mellett létező existenciák között.

Felemlíthetném még ezenkívül a szombattartó zsidó kereskedők sok ezer existenciájának létérdékét is, kik a törvény szociális intenciójának a szombati szünetelés által már megfelelően, egy jogállamban, mely a lelkiismereti szabadságot respektálni tartozik, újabb szünnapra, azaz ezáltal kettős munkaszünetelésre nem kötelezhetők, de ezen fontos szempontot amugy is az erre illetékes tényezők fogják a Nagyméltóságú Kereskedelmi Miniszter urnak feltárni. Azonban bátorkodom a tekintetes Csarnok nagybecsű figyelmét *tisztán nemzetgazdasági szempontból* a kérdés ezen oldalára is felhívni, mert a szombattartó zsidó kereskedőknek, mint produktív adófizető állampolgárok nagy kontingensének létérdéke, a hazai közgazdaság szempontjából is a tekintetes Csarnok hathatós támogatására érdemes.

Mindezek előrebocsátása után és a felhozott indokoknál fogva tisztelettel *javasolom a törvénytervezet 11-ik §-nak, mint teljesen elhibázott intézkedésnek eliminálását* és kérem a tekintetes Elnökséget, hogy az ezen ügyben tartandó választmányi ülés napirendjére jelen határozati javaslatomat kitűzni kegyeskedjék.“

Gedő Lipót: A város ssélén.

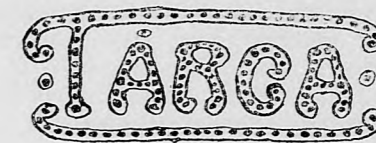
*És néhanap olyan vagyok Uram,
Mint áldozatra szánt apró gyerek;
Színed elé járulni nem merek.*

*Csak járok városodnak szélein szerte,
Bujdokolok, mint ama megverettek,
Kiknek testét a bélpokol kiverte.*

*Pedig Uram, Te tudod egyedül,
Hogy a tántorgó, száműzött legénynek
Szívében ezer szoltár hegedül.*

*Pedig, ha tudná városodnak népe,
Hogy erőssé Te tettél mindenestül,
Tolongna hozzám mindenem keresztül.*

*Pedig, ha inni adnának vizedből,
Pedig, ha látna hályogos szeműk,
Látnák, hogy én is egy vagyok velük.*

A gögös Pinkász.

Irtá: Erdősi Dezső.

A kis falusi hitközség leggazdagabb embere volt Bergmann Pinkász, akit a parasztok nagy szemű zsidónak neveztek. Ez a gazdagság azonban nem volt olyan nagy és nem volt olyan irigyelt, hogy megokolta volna azt a sok indulatos beszédet, amelynek tárgya a Bergmann zöldre pingált, cserepes házának tája volt. Pedig azt sem lehetett mondani, hogy Bergmann rossz ember lett volna. Koldus, akarmilyen fajtabeli, soha üres kézzel el nem ment a Bergmann-portáról, a másik jótékonyására szorult hitsorsosok sem fordultak hiába hozzá. Szívesen hagyta magát a tóra elé hívni és nem fukarkodott ilyenkor sem. A hiba Bergmann Pinkász gögös voltában volt. — Nem hiába, hogy nagyszemű zsidónak neveztek a népek, de tényleg nagy, gömbölyű és éles szemű voltak, amelyek hidegen néztek el az ember felett, akivel szóba állt. Ünnepen, mikor a hitközség tagjai az istentisztelet előtt, vagy után az imaház előtt ácsorogtak, Bergmann Pinkász távol tartotta magát a többtől, egymagában sétált fel és alá, mint a páva a pulykák között. Ha valaki, nálánál szegényebb ember, nyájas szóval jött feléje, kurtán, kimérten felelt, mereven a messzeségbe nézett és hideg, unott arcot vágott, amelyről leolvashatta mindenki, hogy ez az előkelő ur nem szereti, ha hiábavaló beszédekkel molesztálják. Az ilyen ember — talán anélkül, hogy akarná — nagy szálla az emberek szemében. Az ember szívesebben bocsájt meg annak, aki megcsalta, vagy meglopta őt, mint annak, aki megsértette, semmibe vette, vagy megalázta. Különösen fáj a zsidónak, ha zsidó bánik gögösön vele. Az évszázados küzdelmek szorosan egymásra utalták ennek a fajtanak sarjadékait; együtt éltek, együtt szenvedtek az egymásután következő generációk és ez nemcsak a szoros összetartozandóság, de a demokrácia érzését is kifejlesztette bennük. Akiknek ősei karddal a kezükben hódították meg a szent földet és kitörölhetetlen betűkkel irták be magukat a világtörténelemben, akik magukat az Ur kiválasztott népének nevezik, azok mind e mai napig tudatában vannak származásuk kiválóságának és duplán fáj nekik, ha megaláztatás éri őket közülök való ember részéről. Ezért nehezteltek Bergmann Pinkászra, aki ugy élt és járt közöttük, mintha külön embernek tudná magát a többinél.

Bergmann Pinkásznek két gyermeke volt, egy leánya, Sára és egy fia, Salamon. Ez a fiu sötét árnyékot vetett Pinkász életkedvére. Salamon nem

volt tökéletes. Salamon az apjától örökölte nagy, kerek szemeit, de ezekből a szemekből hiányzott az élesség és a határozottság. Ezek a szemek tétován, bambán meredtek a világba. A falubeliek szálanommal voltak eltelve a hülye fiu iránt, de az apját nem sajnálták.

— Lám, — mondta Rosenberg Jainkef, a szabó — az istennél fel van írva minden. Fel van írva, hogy a Pinkász olyan gögös, de mert a gögöt meg kell alázni, azért adott az Isten Pinkásznak egy hülye fiut.

Purim estéjén Jainkef felöntött a garatra, maszkarát öltött és így járta az ismerősöket, ahol terített asztal várta a vendégeket. Mikor elhaladt a Bergmann háza előtt — itt nem volt terített asztal, mert ugyan ki lenne méltó a faluban arra, hogy a gazdag Pinkász vendégül lássa? — Jainkef bekopogtatott az ablakon és bekiáltott:

— Hallod-e, te Pinkász! Én vagyok a prágai góloom. Tisztelem a páromat, a Salamont.

Az esetnek hire ment a faluban és mindenki nevette Pinkászt, persze csak titokban. Sokan azt mondták ugyan, hogy a Jainkef tréfája durva volt és kegyetlen, de akik ezt mondták, azok is nevettek. Mert olyan az ember, hogy a más rovására tud a legjobban mulatni. Így, akarva-nemakarva, mindenki bizonyos elégtételt érzett, hogy a büszke Pinkász életöröme megvan zavarva a tökéletlen fiu miatt. Legalább érzi, hogy ő is csak olyan gyarló, hitvány lény, mint a többi, egy porszem, amellyel kénye-kedve szerint bánik el az isteni akarat, akár az utszéli koldussal. Mi a pénz, a gazdagság? Ha százszor annyi lenne és ha mind odaadná, a Salamon akkor sem tanulna meg Mózes első könyvének első versét sem.

Jainkef valóban sziven találta Pinkászt.

— Inkább szültél volna egy követ — szolt a feleségéhez — mint ezt a fiut. Dolgoztam, lettem, ami lettem, de mihaszna? Kire hagyjam a vagyonomat, az üzletemet? Ki folytatja az én nevemet? Olyan leszek, mint a kóró, amit elhord a szél.

Az asszony nem felelt, búsan hajtotta le a fejét és könny szivárgott a szeméből. A férfi szemébe is könnyet csalt a bosszuság és fájdalom. Purim estéjén sirtak, sirdogáltak a gazdag Bergmann Pinkász házában...

Bergmann azóta még mogorvább és gögösebb lett. Azt ugyan nem tudta meg, hogy ki kiáltott be hozzá purim estéjén, de nyilvánvaló volt, hogy valami odavalósi, talán egy ama legények közül, akiknek nem egyszer adakozott. Érdemes jót cselekedni? — kérdezte magától. Érdemes adni a szegényeknek, ha azok ennek fejében csak kárörömmel és irigységgel fizetnek? A szegénység olyasvalami, ami aljassá, hálátlanná, érzéketlenné teszi az embereket. Ilyenformán morfondírozott Pinkász, de arra nem gondolt, hogy a szegénység által megalázott embernek talán még az ajándéknál is jobban esik egy jó szó, egy barátságos kézszorítás, egy nyájas üdvözlés, mert a szegénynek

duplán jólesik, ha megbecsülik benne az embert. Az éremnek ezt az oldalát nem látta Bergmann Pinkász, mert a szerencséje, amellyel vagyonát szerezte, elkapatottá tette őt és mert mindig a maga szemével nézte a világot és soha nem vette magának azt a fáradságot, hogy a más ember helyzetébe képzelje magát és megbecsülje a más érzését, egyéniségét. Ama purim-este óta Bergmann lehetőleg még kevesebbet érintkezett a hitsorsosai-val, mint eddigelé.

Salamon, a szegény bamba gyerek annál többet forgolódott az emberek között. Naphosszat kint barangolt az utcán, a parasztok és a szegény zsidók gyermekeivel hancurozott, akik mindenféle bolondot üttek belőle. Sármoszarakat gyurattak vele, amiket aztán ők puffantottak el, kis kocsi elé fogták és huzatták magukat vele, meghempergették a töcsában és elszedték a vajaskenyérét. Salamon, akármit csináltak vele, mindig csak mosolygott. Mosolygott bambán, lélektelenül, mint a viasz-bábok a vásári komédiákban. Pinkásznak, ha ezt a mosolyt látta, elszorult a szíve. Nem is szerette, ha a gyermek a szeme elé került. Nem törődött vele, hagyta, hogy naphosszat elcsavarogjon. Atyai érzését elnyomta a szegény és a bosszuság.

Salamon egyszer valahonnan selyemhernyókat szerzett. A félkegyelmű boldog izgalommal foglalatzkodott a fehér, kecses hernyókkal és a lakást teledobálta szederfalevelekkel, amikkel a kis állatok táplálkoztak. Pinkászt ez nagyon idegessé tette s egy rossz órájában szétépte a skatulyát, amiben a gyermek a hernyókat tartotta és kiszórta az udvarra. Salamon sirva szedte össze a hernyókat és elbujt velük az udvar egyik zugába.

Azon az éjszakán tűz támadt Bergmann többszomszédságában. — Ott egy gazdaember lakott, akinek udvarán kis szalmakazal állott. Először ez a kazal gyuladt ki, bizonyára a borosfejű gazda pipájából pattant rá a gyújtószikra. Aztán átcsapott a láng a zsupfedeles házra. Heves észak szél táplálta a tüzet és Bergmann Pinkász kétségbeesetten látta, hogy az ő háza sem menthető meg. Alig néhány perc múlva lángban állt az ő faszindelyes háza is. Késő éjszaka történt a veszedelem, a segítség későn jött, a hitvány tüzfecskendő nem tudta a romboló elem útját állani s mire felkelt a hajnal, egy rom és üszök volt a gazdag Bergmann Pinkász háztelke.

Gazdag? Már nem is volt gazdag Pinkász. A szörnyű éjszaka szegény emberré degradálta. A tűz oly mohó gyorsasággal pusztított és terjedt, hogy a boltból, a raktárból, a butorokból alig volt valami megmenthető. Biztosítás révén sem térült meg semmi. Még örülnie kellett, hogy ő és övéi, kiket álmukban ért a veszedelem, éppen menekültek a láng- és füsttengerből. Salamonnak, mikor már kicipelték a füstbe fulladt szobából, eszébe jutottak a selyemhernyói, visszarohtant értük és pörkölt kezekkel, de diadalmasan hozta ki őket.

Bergmann üzleti irományai is elégték. Ez iro-

mányok között a legértékesebb volt egy tizezer koronáról szóló kötelezvény, amely alá Jámbor Ambrus tehetős gazda neve volt írva. — Jámbor három év előtt földet vett s mert kevés volt a hozzávaló pénze, Bergmanntól vett kölcsön tizezer koronát. Miután Jámbor biztos pénz volt és a kamatokat pontosan fizette, Bergmann nem sürgette, hogy adja meg a tartozását. Gondolta, majd fizet az Ambrus, ha lesz neki, nem sürgős a dolog.

Azonban most sürgős lett. A tűz után való napon Bergmann ellátogatott Jámbor Ambrushoz, aki élénk sajnálkozását fejezte ki a Bergmann szomszédot ért csapás fölött, ellenben a kötelezvényt beváltani nem volt hajlandó, mivelhogy egyszer már kifizette. Ha pedig ennek ellenére mégis lenne valami követelni valója Bergmann szomszédnak, mutassa fel az irást.

Bergmann szívében meghült a vér. Az irás odaégett a tűzben. Lármázott, kunyorált, fenyegetőzött, emlegette az Istent, de mindez nem használt. Jámbor gazda csuful rációfolt bizalmat gerjesztő nevére; erősködött, hogy ő fizetett ugyan már egyszer, de hajlandó még egyszer fizetni, ha felmutatják neki a kötelezvényt, amelyről igen jól tudta, hogy porrá és hamuvá vált. — Pedig ez a Jámbor nem is volt olyan aljas ember eddig. Az alkalom csinált gazembert belőle. A gondolat, hogy a kötelezvény odaégett és hogy Bergmann enélkül hasztalan viszi igazát a törvény elé, felborította a lelke becsületes egyensúlyát, a pénz, a kapzsóság, a tizezer korona megtakarításának lehetősége lázba hozta és elnyomta benne a becsület és tisztesség szózatát. Sok gyöngye ember van így, akiket az alkalom csábit a gaztetre.

Bergmann lesujtva, összetörve ment a faluvégi kis vískőba, ahol a családjával meghuzta magát. Szegény ember lett belőle, akinek harcolnia kell a mindennapi betevő falatért, éppen úgy, mint azok, akikkel eddig nem szeretett szóba állani. Most kezdhethi elülről, de az ifjuság ruganyossága és a biztató reménység nélkül. Mi lesz a feleségével, aki hozzászokott már a jóléthez, mi a leányával, akit megkímélt a durvább házimunkától? Egy sarokban összekuporodva ült a félkegyelmű Salamon. A selyemhernyóiva mulatta magát. Mi lesz ebből a nyomorultból, akit az Isten a pusztulás előhírnökeként küldött az ő házába? Bergmann és a leánya halkan sirdogáltak, siratták sorsukat, az elvesztett jólétet. Salamon azonban jókedvű volt, bambán mosolygott, mint annakelőtte. Ő nem vett tudomást a szerencsétlenségről, ami történt, lelkének homályosságába nem tudott belevilágítani a pusztító tűz fényessége sem.

— Neki talán a legjobb — gondolta Pinkász — mert nem éri fel ésszel a bajt.

Kihez forduljon, ki segíthetne rajta? Arra nem számíthatott, hogy jótanácsot, részvétet kapjon az emberektől, akiktől a jólét idején büszkén elfordult s akikkel minden alkalommal érezte, hogy kü- lönb embernek véli magát náluknál. Most ő került

alul és nincs bátorsága embertársaihoz fordulni se segítségért, se utbaigazításért, mert hisz ezek joggal fordíthatnak hátat neki, ahogy ezelőtt ő tette velük. — Bergmann Pinkászza rászakadt az egyedülvalóság, az árvaság.

— Senkim nincs, senkim, — sóhajtott. Egy szerre nyomorult és tehetetlen lettem.

És lassan, hosszan szivárogtak a könnyek a szeméből.

A félkegyelmű Salamon az apjára nézett. Űres szeme mereven pihent meg az apa könnyező arcán. Keménynek és szigorúnak látta mindig ezt az arcot, félt beléje tekinteni. De most, hogy a fájdalom megenyhítette a rideg vonásokat, a gyermek hosszan bámult atyjára.

— Sir, — motyogta. — Apa sir...

Fölkelt, kezébe vette a skatulyaformára összehajtogatott papirost, amelyben a selyemhernyókat tartotta, odament az apjához.

— Ne, ezt neked adom, csak ne sirj!

És a félkegyelmű gyermek atyja elébe tartotta a selyemhernyókat.

Pinkász könnyfátyolon keresztül nézett szegény gyermekére. Szívét hasogatta a bárgyu mosolygás. Mégis csak az ő gyermeke, az ő vére! Ime, ez ellen is vétett, ehhez is gögös volt... Megsimogatta a gyermek haját.

— Mit csináljak én ezzel, te szegény fiu, — mondta — és kezébe vette a selyemhernyós papirost.

Meghökken. Nyomatás és kézírás volt a papiroson, az egyik sarkában nagy, kerek, otromba betűk: Jámbor Ambrus. — Nagyisten! — ez a Jámbor Ambrus kötelezvénye!

Eszébe jutott, hogy a tűz előtt való napon szétépte a skatulyát, melyben a gyermek a selyemhernyókat tartogatta. Nem lehet másként, mint hogy a gyermek — új skatulyát szerzendő — ott keresgél az íróasztal fiókjában az irományok között és bárgyu — nem is bárgyu, de istenáldotta — eszével éppen a Jámbor Ambrus kötelezvényét találta alkalmasnak a selyemhernyók céljaira.

Bergmann Pinkász felugrott és az ég felé vetette szemeit. A nagy magasságban, a rejtelmes világűrben magasztos nyugalommal trónolt az ember sorsát intéző hatalom. — Pinkász karjait az ég felé tárta.

— Isten, te megalázod a gögösöket, magadhoz emeled a gyarlókat. Én mindig azt hittem, hogy csapásul küldted rám ezt a gyermeket, most látom, hogy áldásul adtad őt nekem. Megaláztál és fel-emeltél, áldva legyen a te neved.

Bergmann Pinkász visszakapta a kötelezvény révén Jámbor Ambrustól a pénzt, ebből felépítette házát s újra berendezte a boltját. Ment is a bolt elég jól, de gögösnek többé senki sem látta Bergmann Pinkászt.

Jesiba és Talmud.

Válasz egy keresztény teológiai tanárnak a . . . . . i talmudiskola és rabbi ellen intézett támadásaira.

Irta: Fischer Fülöp, sárospataki főrabbi.

Még 1899-ben, mint fiatal alig 20 éves rabbinövendék, hosszú levelet kaptam egy előttem addig ismeretlen talmudtanulótól, melyben az tudomásomra hozta, hogy lakóhelyének jesibája és rabbija ellen élehangú cikket intézett egy keresztény teológiai tanár egy a megye székhelyén megjelenő hetilapban, mely cikknek végén a jesiba feloszlatására hívja fel a „nemes vármegyének vezérferfiatit és tanügyi bölcs kormánytát“, valamint az illető városban lakó „vitéz magyarok“at. Tehát a rabbi és jesiba nevében engemet kért fel arra, hogy nyilvánosan feleljek ama támadásra és megvédjem a jesibát. Ezen kérelemnek akkoriban eleget is tettem. De a jelenben sem tartom teljesen céltalannak azon fejtegetéseknek a nagyobb közönség számára való hozzáférhetővé tevését, mivelhogy ama támadásnak rugóit képező előítéletek és balvélemények még sok zsidó körökben is ellenszenves színben tüntetik fel a jesibát.

I.

„S keressétek azon város békéjét, ahová számkivetettek benneteket és imádkozatok érte az Örökkévalóhoz; mert az ő békéjében lesz számotokra is béke“, mondja már Jirmijah próféta (29, 7). „Nemde egy atyánk van mindnyájunknak, nemde egy Isten teremtett minket? miért hűtlenkednénk kiki testvére ellen?“ mondja az utolsó próféta Máleáchi (2, 40). Ezen prófétai intelmek alapján jogosan kérdezhetjük, hogy volna szabad nekünk egy embert, legyen az bármelyik nemzetnek a fia, bármelyik vallásfelekezethez tartozó is, megvetésünkkel sújtani. De hiszen már nagy tanítónk Mózes, tanítja Isten szent nevében: „Ne utáld meg az egyiptomit, habár idegen voltál országában“. (M. X, 23, 8). Pedig Egyiptom a rabszolgaság háza volt őseink számára, ahol ujszülött csecsemőinket a vízbe fullasztották, ahol rosszabbul bántak velünk, mint valamely háziállattal. S mégis azt tanítja a Tóra: Ne utáld az egyiptomit, habár idegen valál is országában. Idegennek tekintettek tégedet, mint jogtalan idegennel bántak veled ott. De azért mégsem szabad bosszút állnod, mert hiszen mégis Egyiptom vala hazád, melyben évszázadokon keresztül tartózkodtál. Mennyivel inkább kell, hogy ne gyűlöljük, hanem tiszteljük, becsüljük, szeressük ama országot, amelyben mi békésen élhetünk, vallásunkat sértetlenül megtarthatjuk. (R. Eleázár Flekelesz, a prágai rabbikollégium elnöke beszámolójában).

Eme értelmezés Talmudi tantételeken alapszik, melyek közül csak egyet akarok kiragadni: „Dina

demalchutha dina“, „az állam törvénye törvény!“ azaz Izraelre is kötelező.*

Különböző korszakból származnak idézeteink. Csakhogy ama korszakok egyike sem vala „arany“ korszak a zsidó nép számára. Tehát nem állíthatjuk, hogy az azokban a korszakokban a zsidó néppel szemben tanúsított jó bánásmód adta ama mondásokat őseink ajkaira. Sötét, gyászos idők valának azok és csakis magasztos, igazságos világnézet indíthatta bölcsseinket oly fenséges tanok hirdetésére. Jeruzsálem romjai felett kesereg Jirmijah próféta, elzokogja siralmait, a fájdalomnak eme könnyharmatos gyöngyeit, de keservében, mely pedig „mély mint a tenger“ még sem hirdet gyűlöletet, bosszút nemzetének elnyomói iránt. Azt hirdeti: „S keressétek azon város békéjét, ahová számkivetettek benneteket!“

* Jegyzet. Ezen tanítás természetesen csakis bűn- vagy pénzügyi kérdésekre, jogi, adás-vevés esetekre alkalmazható. Ez magából a „Dina“ szó ethymologiai jelentéséből is kiviláglik. Más értelemben, mint jog, törvény, ítélet nem fordul elő a Talmudban. (L. Szanhédin 76.) De vallástörvényünk parancsolatainak teljesítése alól nem menthet fel bennünket. Mert hiszen ha ezen tanítás elismerné azt, hogy valamely államnak joga volna vallási életünket is saját belátása szerint irányítani, akkor a zsidóság már régen a halottak birodalmában aludná siri álmát. Akkor történelmünk vértáza lapjai nem beszélne oly sok ezer vértanúról, kik zsidó hitükért száz halált haltak. Akkor p. o. Spanyolországban Ferdinánd és Izabella idejében csak az általuk alkotott állami törvényt, hogy a zsidóknak keresztényekké kell válniuk, kellett volna követniük és nem kellett volna vándor- és ami ezzel egy volt: koldusbotot ragadniuk.

Hogy eme interpretáció egyedül helyes, kiviláglik Gittinből (9, 6), hol a Talmud érvényesnek nyilvánít minden okiratot, amely nem zsidó törvényszéktől vagy bíraktól ered, de határozottan kimondja, hogy „Gittin és Kiduschin“ váló- és esketési leveleknél ezen elv nem alkalmazható, mivel ezek vallásos jelleggel felruházott funkciók. (L. ott Rásit. Ujabbak közül I. Imré És, Evenháezer, 25 resp.)

R. Nissim is magyarázza, hogy Sámuel ezen tantétele csupán csak jogi dolgokra vonatkozik. (Nedárim 28 a. — U. o. Áséri is.)

Különben is Sámuelnek csakis jogi kérdésekre vonatkozó döntvényei lettek elismerve. Bechoroth 49 b. — Niddoh 24 b. — Gittin 36 b. u. o. Rási. — B. Kamu 96 b. — Rási Peszáchim 54 a. lenn.

Ezen körülményt azért kell oly nagyon hangsúlyoznunk, nehogy beavatatlannak esetleg ezen tantétel alapján azt higgyék, hogy e szerint valamely nemzsidó államnak csak törvényhozásilag kell kivánni valamit és akkor a zsidó vallás követői saját vallásuk tanítása alapján kénytelenek lesznek beleegyezni mindeféle vallástörvényi abrogációba! Miként sajna a múlt században akadtak reformerek, kik ezen tanítás téves interpretációjával az egész zsidóságot ki akarták forgatni lényegéből.

Különben ezen tárgyra vonatkozólag jelesen értekezett Schück Bernát temesvári rabbi „Hit és állam“ című könyvében 57. ol. és I.

A zsidó nép újra szabad saját földjén. De csak rövid ideig tartott az önálló állami lét újabb hajnali derendése. A római sas éles karmai csakhamar széjjelmarcangolják. Oda a szentély, oda az önálló állami lét, oda a szent haza. Milliók esnek el a kard által, a megmaradtak pedig rabszjira lesznek fűzve. Izrael egy része újra Babiloniában van. Ujra „Bóvél folyamainál ülnek és keseregnek.“ De szívüket még sem emésztí rákfeneje a gyűlöletnek, nemtelen bosszuvágyó indulatoknak. Dina demalchutha dina! Az állami törvények, amennyi nem a zsidó vallás megsemmisítésére irányulvák, szintén szentek! — tanítja a talmudi bölcs.

Zug, tombol a rémes középkor ádáz fergetege az üldözött galamb, Izrael körül. Patakokban ömlik az ártatlanul kiontott zsidó vér. A zsidók házaít lángba borítja a vallás gyűlöletnek és fanatizmusnak vészterhes villáma. S e rémes korszaknak végén, melynek pszichologiailag embergyűlölettel kellett volna megtelíteni az agyonsanyargatot, halálraüldözött zsidóknak lelkét, Prágában, ama városban, melynek zsidóságát a középkor mentén hatszor mészárolta le a vallási fanatizmus, egy rabbi általános emberszeretetet hirdet és követel a zsidótól.

S én mint hitű orthodox zsidó, ki egész ittlétének célját és feladatát abban leli fel, hogy szeretettel és ragaszkodással teljesítse vallásának Istenfélelmet és szeretetet, erkölcsöt és erényt, igazságosságot és türelmességet tanító és követelő szabványait, én még akkor is köteles volnék hűséggel viseltni szülőországom iránt, hogy ha az mostoha volna hozzám, népemhez, vallásomhoz. Mennyivel forróbban, odaadóbban kell hazámon csüngnöm, mennyivel hűségesebben kell a hazaszeretet szövegére hallgatnom, hogy ha az a hon édesanya törekszik lenni, ki gyermekeit egyforma szeretettel öleli keblére! Mint kell nekem épen mint őseink emléket szentültartó zsidónak szeretettel csüngnöm a magyar hazán, azon az országon, mely a középkori Európában, mint sziget a hullámzó tenger közepette, az egyetlen volt Európa országoi között, melynek fényes címerét ártatlanul legyilkolt zsidók vére nem éktelenítette, mely ország asylum vala zsidói számára akkor, midőn Európa többi népei, melyek pedig Magyarországra, mint elmaradott, bárbar fél Ázsiára szeretnek letekinteni, tengernyi zsidóvért ontottak ki ártatlanul. Oh, e hon szeretetet érdemel tőlünk zsidóktól, e hont szeretni fogom szívem legvégső dobbanásáig! S mostan, midőn még rózsás ifjkor tavaszi koszoruja fonódik homlokom köré, megfogadom, hogy midőn majd fehér szemfödél fog borulni reám és lelkem Isten trónja előtt fog megjelenni, akkor ott Isten trónszámolya előtt is az leendő szent fohászom: Menyei atyám, őseimnek Istene, Te, ki kiválasztottál bennünket, Jákob ivadékait, hogy szent nevednek hirdetői „papi birodalom és szent nép legyünk.“ Te, ki közülünk választád ki szent prófétáidat és dalnokaidat, kik-

nek szent szavai és énekei bejárták, beharsogták széles e nagy világot és hitet és erkölcsöt plántáltak és plántálnak a nemzet keblébe. Te, oh, Atyám, áldd meg a magyar népet, mivel hogy országa védőbástya, erős sziklavár volt az üldözöttek rémes korszakaiban Jákob sarjai számára. Szirt vala a magyar föld Izrael számára, melyen megtörtek az emberi kebel legrutabb indulatai: a gyűlölet és vallási fanatizmus vészhozó hullámai.

Ezek valának az orthodox zsidóság szellemében felnevelt ifjunak érzelmei. De a szív érzelmi hurjainak eme harmóniáját hirtelen megzavarta egy rideg hang. Mintha a kemény sors, mely már évezredek óta üldözi fajomat, megirigyelte volna azt, hogy Izrael sarjainak egy része bántatlanul, békeségben élhet a magyar hon virányain. Fellépett egy keresztény teológiai tanár és új kereszties háborut hirdetett a . . . . . i talmudiskola ellen. A haza előttük oly szent fogalom, hogy azt, aki nevében szólal fel — ellenünk, még akkor is meghallgatjuk, ha jól tudjuk, hogy az illetőnek állításai legtávolabbról sem egyeznek meg a valósággal, vagy pedig a való tényállás balramagyarázásán alapszik. Tehát fel fogjuk sorolni a tanár urnak a jesiba ellen intézett vádjait és felelni fogunk reájuk méltányosan, igazságosan. Csak azt kívánjuk a tiszteltreméltó közvéleménytől, hogy ne szenvedélyességet, elfogultságot, balhiedelmet ültessen a bírói székre, hanem igazságszeretet, méltányosság idegen, ismeretlen viszonyokba való beleélni tudás itélkezzenek ügyünkben.

(Folyt, köv.)

Vallás nélküli erkölcs?

— Tanulmány. —

Irta: Dr. Klein Hermann, kismartoni főrabbi.

(Folytatás)

Ezen eljárást fogjuk követni egy égető probléma tanulmányozásánál is, t. i. azon kérdés megbeszélésénél, hogy létezik-e erkölcs vallás nélkül, amely kérdést a modern gondolkodók úgy szokták beállítani, hogy létezik-e erkölcs vallás mellett és rendszeren azon eredményre jutnak, hogy nem. Hisz nemrég a neologia világi pápája kijelentette, hogy ő ellensége a vallás-erkölcsi oktatásnak, mert ő csak olyan erkölcsöt ismer el erkölcsnek, mely minden vallástól független. Mi tudjuk, hogy ez nem igaz és a következő cikkek feladata lesz kimutatni, hogy logikai lehetetlenség is erkölcsiességet vallás nélkül megokolni, vagy dekrétálni és hogy egyenesen abszurdum azt állítani, hogy a vallás az erkölcs megrontója. A kérdéssel kell foglalkozni, mert hisz mi sem zárhatjuk el hermetikusan ifjuságunkat a külvilágtól és a nagy világ minden zugából a vallásellenes hangok árja tör ifjuságunk

felé. A tévelygők utbaigazításra szorulnak és a hivek hitük és meggyőződésük megszilárdításáért esedeznek. Filozófia hijján van korunk és éppen ez okból óriási szükség van a felvilágosító igaz szóra!

Az „Ethische Kultur“ név alatt ismeretes egyesületek célja az erkölcsöt a vallástól teljesen függetlenné tenni. Ezen egyesületek egyik alapítója és lelki vezére, a nemrég elhunyt bécsi bölcsészeti tanár Jodl, az egyesület viszonyát a valláshoz a következő szavakkal ecseteli. „A vallásokban nem az egyesítő erő dominál, hanem ellenkezőleg, a vallások elválasztják az embereket egymástól. Nem azért, mert katolikusok, protestánsok vagy zsidók vagyunk, élünk békésen egymással ugyanazon államban és ugyanazon törvények uralma alatt — amennyiben csak azok lennének, éppugy ölnék egymást, mint 300 évvel ezelőtt és éppugy kiüznék egymást az országból mint annak idején, — hanem mert az élet keserű iskolájában megtanultuk egymást, mint embert felismerni és becsülni. Tudunk egymással megférti, mert emberi voltunk a vallási meggyőződésünktől teljesen független. És az „Ethische Kultur“ sem akar egyebet, mint ezen hosszú és fájdalmas tapasztalatok árán szerzett igazságot az emberiségnek megmenteni; megmenteni a humanizmus tiszta fogalmát és a mindenkire kiható emberi kötelesség tudatát. És nincs semmi értelme annak, hogy ezen fogalmakat a vallással kapcsolatba hozzuk. Hisz a különböző vallási harcok által az emberiség többet szenvedett, mint bármely csapások által. Amire igenis szükségünk van, az egy kis Lethestal, mely elfelejteti velünk theologiai hajlamainkat, nem pedig oly iskolára, mely ezen mérges szellemet tovább fejleszse.“

Ez, az említett egyesületek egyedüli célja és tagadatlan, hogy ezen egyesületeken kívülálló morálbölcsészek is ezen elveknek hódolnak. Mulasztás volna tehát részünkről, ha ezen jelenséggel nem foglalkoznánk behatóan, ha nem vizsgálónok meg azon alapelveket, melyekre a modern erkölcsant felépíteni akarják.

Meg akarjuk mutatni, mily ingó talajra építik a modern erkölcsant várát, hogy az egész nem egyéb, mint néhány szellemes kutató képzeletében épült légvár, amely összeomlik, ha komoly kutató keze nyúl utána, hogy aztán azon áramlat genezisével foglalkozhassunk, melyből a vágy eredt, az erkölcsöt a vallástól függetleníteni, vagy mint egymást kizáró ellentéteket odaállítani.

I.

„A vallásokban nem az egyesítő erő dominál, hanem a választó.“ És azért haladjon az ethika a maga útján, hogy megtalálja a kapcsot, mely az embereket egymáshoz fűzi, hogy kutassa fel azon ragasztó anyagot, mely az embereket egymáshoz ragassza. És ha a lezajlott évszázadok történelmét csak futólagosan átlapozzuk, mi is igazat adunk ezen bölcsészeknek, de

csak addig, míg a történelmi tények okozati összefüggésébe be nem hatolunk. Hisz elég csak a reformációra rámutatni és az ennek következtében keletkezett harminc éves véres, emberirtó és erkölcstipró háborúra, vagy pedig azon üldözésekre, melyeknek mi voltunk és vagyunk kitéve vallási meggyőződésünkért. Gondoljunk csak a hirhedt vérszomjas inquisitio bíraskodására, látogassuk csak meg a sötét börtönöket, melyeket az inquisitio másvallásuakkal mindig megtölteni tudott, vagy nézzük meg a hatalmas máglyákat, melyeket a „szeretett vallásának“ hirdetői vallásuk kedvéért meggyújtottak és halljuk a velőtrázó sikoltásokat, a vérfagyasztó kiáltásokat, melyekbe az égő emberáldozatok kitértek — és ne essünk kétségbe és ne vonjunk kétségbe a vallás erkölcsnemesítő hatalmát? Hisz a vallásért, a vallás nevében lettek az emberek vad, vértáhitó hienákká?

De nézzük meg, hogy elegendő ok-e ez a vallás erkölcsfejlesztő hatalmát tagadni, elegendő-e, hogy emiatt az erkölcsöt a vallástól teljesen függetleníteni akarják? Nézetem szerint ezen tények ellenük szólnak. Hogy ezt bebizonyíthassuk, szükséges, hogy az ethikai kutatások eredményeivel foglalkozzunk. De röviden már is megjegyezzük, hogy nincs vallás, mely az emberáldozatot parancsolná és ha valamely vallás képviselői és akár hivatott hirdetői is vallásuk érdekében embereket feláldoztak, ezt vallásuk szellemének ellenére tették. És ha a vallás sem volt képes ilyen vérlázító cselekedményeket megakadályozni, dacára annak, hogy a vallás minden parancsát a leghatalmasabb lénytől, Istentől származtatja le, hát hogy volna képes az „Ethische Kultur“ ilyen tetteket megakadályozni, amelynek főauctoritása legfeljebb egy egyetemi tanár?

De térjünk vissza és nézzünk szét a ethikai irodalom hatalmas eszmetengerén. Mindaddig, míg az ember hivatását saját természetének kialakításában látja, a jó ismerete és felismerése ingadozik. Az ember különféle vágyakkal jön világra és ezen vágyak kielégítésére törekszik és mindentől tartózkodik, ami ezen cél elérésében gátolná. De ezen célok váltakozók és így az ember erkölcsi volta határozatlan. De abban a percben, mikor az ember ezen váltakozó vágyakból törvényt akar konstruálni arra nézve, hogy mi is felel meg legjobban természetének, megszületik az ethikai spekuláció. És itt fellép a kérdés, hogy mi is tulajdonképpen az embernek hivatása és itt az emberi természet különböző megnyilatkozásai kerülnek előtérbe. Az egyik ezt, a másik amazt vallja az emberi élet főcéljának. Hogy milyen különbözők a kiindulópontok, elvek és eredmények, egy következő cikkben fogjuk bemutatni. (Folytatjuk.)

Minden kávéházban és vengéglőben kérje a HITŐRT!

KÉPEK — ESEMÉNYEK

Relief Stations.

A Strauss-féle Népjóléti intézmények.

A mai Jeruzsálem egész gazdasági, vallási és kulturális élete a kívülről érkező pénzimportra van alapozva. — A városnak semminemű ipara vagy jelentősebb kereskedelme nincs és a lakosság — felekezeti és nemzetiségi különbség nélkül — a turistákból, zarándokokból, meg az adózó jótékonyágból él. A világ egyetlen városában sem küzdenek annyit a nyomorral és inséggel, mint Jeruzsálemben, ahol az embereknek a Szentföld iránt való szereteten és jámborságon kívül igazán alig van egyébük. A nyomasztó szegénységet a zsidók érzik a legjobban, akik minden kereseti lehetőség hijján a külföldi zsidóság áldozatkész-ségére vannak utalva, hogy megélhetésüket, anynyira-amennyire, elviselhetővé tegyék. Ezért van az, hogy talán tíz európai nagyvárosban együttvéve sincs annyi és annyiféle jótékonyági intézmény, mint itt, amelyek anyagi támogatásaikat szinte kivétel nélkül a külföld zsidóságától nyerik. E jótékonycélu intézmények sorában első helyet foglalnak el az amerikai zsidók által alapított és fentartott intézmények, amelyek „Relief Stations“

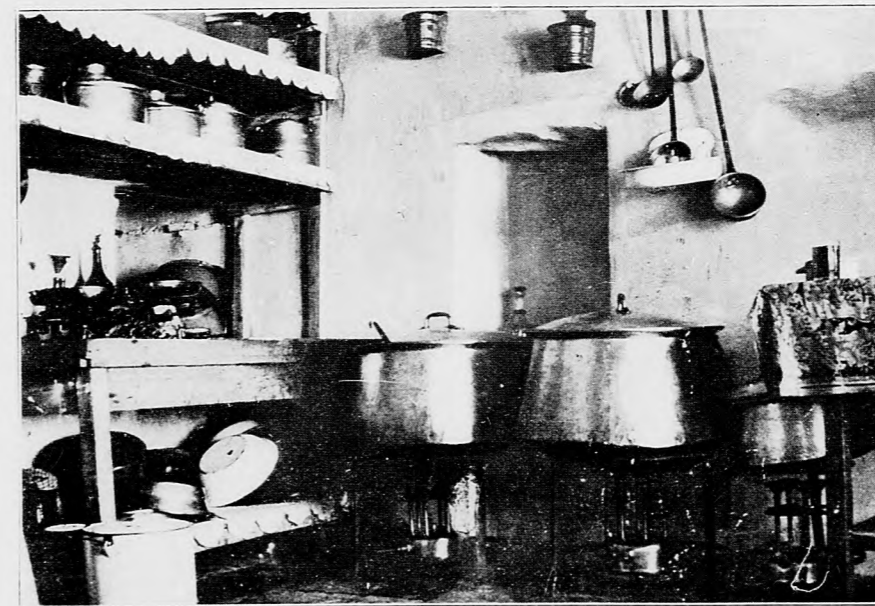
Az étel-kiosztóhely (A jobb sarokban Roth Lázár áll). (LöwySándor eredeti felvétele.)

gyűjtőelnevezés alatt ismeretesek és vallásos szellemük által is kitűnnek.

E Strauss Nathan-féle Relief Stationok különösen megérdemlik, hogy keletkezésükkel, fejlődésükkel és céljukkal behatóbban foglalkozzanak.

Tudvalevő, hogy Strauss Oszkár, a nagy amerikai filantróp, az Egyesült-Államok egykori minisztere is azok között volt, akik a Titanicon szomorú halálukat lelték. Ennek fivére, Strauss Nathan, az ismert amerikai milliomos, testvérenek tragikus

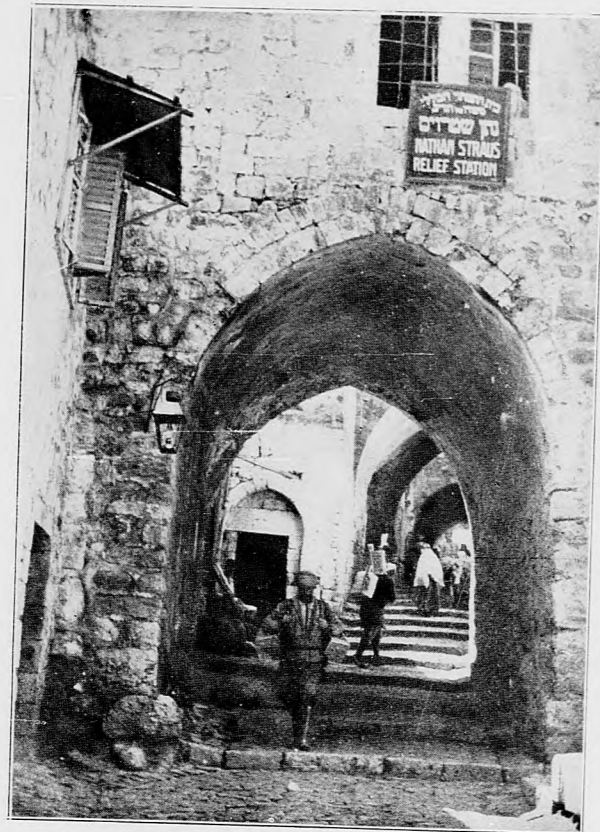
halálától megrendítve, akkor Palesztinába utazott, hogy elhunyt testvére emlékére nagyobb alapítványokat létesítsen. Megfelelő cél keresése közben, Strauss Nathan felesége hallott az ottani magyar hitközség memunéjéről, a Szatmárról odakerült Roth Lázárról. Roth Lázár az ottani magyar hitközség egyik legértékesebb, közmegebecsülésben álló tagja. Minthogy gyermekei nincsenek, egész tevékenységét és vagyonát a jótékonyág szolgálatába szegődítette és saját szerény erőiből egy Beth Hatavsil-t állított föl, ahol naponta 30–40 szegény öreg zsidó férfi és asszony díjtalanul kenyeret és levest kapott. Roth Lázár ezen intézményének fentartásához addig semmiféle külön segítséget és adományt nem vett igénybe. — A Strauss házaspár meglátogatta Roth ingyenes éttermét, ami — dacára szegényes kereteinek — any-

A Bész Hatavsil konyhája.

(Löwy Sándor eredeti felvétele.)

Nagy nafta-szamovárakon főzik az ételt.

Typikus jeruzsálemi boltíves átjáró.
A Bész Hatavsil feljárata.

nyira megnyerte tetszésüket, hogy Rothot egy naponta 600 személyt ellátó Beth Hatavsil fölállításával bízták meg. A költségeket rendelkezésére bocsátották és Rothnak sikerült a belső városrészben, a nyomoruság központjában alkalmas helyiséget találnia, amelyet megvásárolt és a népkonyha céljainak megfelelően átalakíttatott. Ezt a népkonyhát mai napig Roth és felesége vezetik általános megelegedésre. Strauss Nathan pedig elutazása előtt nagyobb összeget deponált az Anglo-Palestina banknál és ennek kamatai fedezik a jótékony intézmény kiadásait, amit azonban a nemesszívü emberbarát azzal a kikötéssel bocsájtott a Beth Hatavsil rendelkezésére, hogy ennek a Relief Stationnak semmiféle adományokat nem szabad elfogadni.

A nagy munkaterem a gyöngyház-műhelyben.

(Löwy Sándor eredeti felvételei.)

A Beth Hatavsil már több mint egy esztendeje működött, mikor Jeruzsálem előkelőbb férfiai, köztük az Anglo-Palestina-bank helyi igazgatója, Levy Isaac, memorandummal fordultak Strauss Nathanhoz, amelyben rámutattak arra, hogy a Beth Hatavsil csak pillanatnyi jótékonytságot gyakorol azzal, hogy egy-egy tányér levest és egy-egy darab kenyeret ad a szegényeknek. Ajánlották tehát, hogy alapítványának egy részét produktív műhelyek fölállítására fordítsa, ahol alkalom nyílnék munkanélküli zsidóknak állandó keresetet biztosítani.

Az indítvány megnyerte Strauss tetszését. A Beth Hatavsil napi kiadásait a felére redukálta és ettől fogva naponként csak 300—350 szegényt részesítettek ingyen ebédben. Az alapítvány másik felét pedig egy zsidó gyöngyházfeldolgozó-műhely céljaira fordították.

A gyöngyház-feldolgozás eladdig egészen a betlehemi arabok kezében volt, akik héber fölírású tárgyakat is készítettek. Ezek a sokaktól igen kedvelt és vásárolt gyöngyházemlékek az araboknak nagyon szép keresetet biztosítottak. Ezt a gyöngyház ipart kellett tehát legalább részben a zsidók kezébe adni, mert valóban tarthatatlan volt, hogy a betlehemi fanatikus zsidógyűlölő arabok által készített gyöngyház-faragványokkal kereskedjenek a zsidók.

Fölfogadtak hát két képzett betlehemi gyöngyházfaragót 5000 frank fizetéssel, akik hozzáláttak a zsidó munkátalanok kiképzéséhez.

Csakhamar fölépültek ezután Jeruzsálemen kívül a gyöngyházmegmunkáló-telepek, ahol szellős, tágas termekben csinos mellüket, széfertóra mutatókat és mindenféle apró dísz tárgyakat faragtak az addig nyomorgó zsidók száza. A zsidó munkások művei elsősorban finom és művészi izlésről tettek tanuságot. A szefard Jossef Nawon vezetése alatt álló műhelyek alig képesek az Angolországból és Amerikából beérkező megrendeléseknek eleget tenni. A zsidó munkások eredményes konkurrenciája a bellehemi arabok között természetesen óriási elkeseredést keltett annyira, hogy a zsidó telepeken alkalmazott két betlehemi mestert a halálos fenyegetések elől kénytelen volt a telep Amerikába kiszöktetni.

Ezóta erősen föllandultek a Strauss-féle gyöngyházmegmunkáló-telepek, amelyek a Alliance Israélite telepeitől szigorú vallásosságuk által különböznek. A munkások naponta 3—5 frankot keresnek, a gyermekek 1—2 frankot. A telepeken éttermek is vannak, ahol a munkások 30 centimeért leves, hus és főzelékből álló ebédet kapnak. A konyhát az ugyancsak Strauss Nathanné által emelt Zsidó Háztartási Intézet növendékei látják el. Legujabban modern gyöngyházgomb-készítő gépekkel látták el a telepet, melyekből óriási mennyiséget szállítanak az amerikai nagykereskedőknek.

A Strauss féle Beth Hatavsil és gyöngyház-műhelyek európai fogalmak szerint is jelentős, figyelmet keltő intézmények.

Donath Vilmos.

TAVASZ.

AVIGDOR FEUERSTEIN.

S emlékszem:

Tizenegy Tavasz sűrű illatától
Reszketett a vérem;
Száz gyermekkacaj piroslott a fénybe,
Odakint a téren...
S én egy sárgult könyvet öleltem.

S emlékszem:

Napsugár zenélt ablakunk homályán,
Szédült már a lelmem
S én két kis kezem izzó szemeimhez
Ernyőzve emeltem:
Hess, hess, ne vakíts forró napfény!

S emlékszem:

Kintről egy öreg, terebélyes hársfa
Mosolyogva bókolt...
Rav Meir... Már Zutra... s nagyapám lágyan
Homlokon csókolt:
No menj ki, nem féltetek többé...

FORDITOTTA: VERŐ TAMÁS.

ELEK ALFRÉD: KELET FELÉ.

Enyém az éj, a hangtalan, sötét,
Ha már fölvette égi köntösét
S mint messze tájról szóló üzenet,
Leszáll az ódon paloták felett.
Enyém az éj, a csendes és magános,
Mikor párnáin álmodt a város.

Bársony köpenyét nyakamba veszem
És megállok a szürke tereken;
A fák között a szél halkán beszél:
Olyan ölelő és szelid az éj.
Két sárga lámpa bámul rám a ködben
És az éj szárnya elsuhan fölöttem.

A te száműzött lovagod vagyok,
Kitagadtak a fényes nappalok;
Nem tud a végzet megbékélni velem,
Csak a magános, csendes, néma éjben.
Olyan vagyok, mint messziről jött vándor,
Aki pihenőt vár az éjszakától.

Szakadj le rám, te csendes temető,
Száz gondot és kint könnyen temető,
Boríts el hűs gyászfátyoloddal engem,
Aki a jöttöd ritmusokba zengem!
És ha elmentél: elküldöm veled
Kelet felé a fáradt szívemet.

BÖLCSEINK MONDÁSAIBÓL:

Ha gyermeked balkezdeddel megbántottad, jobboldal cirógasd meg.

*

Ha öregszik a tudós, gyarapodik a tudománya is. Ha öregszik a tudatlan, vele nő a balgasága is.

*

Mi haszna, ha vetettél és nem arathatsz? Olyan, ha tanultál és nem ismételtél.

*

Először tanulj. Aztán gondolkodhatsz önnállóan.

*

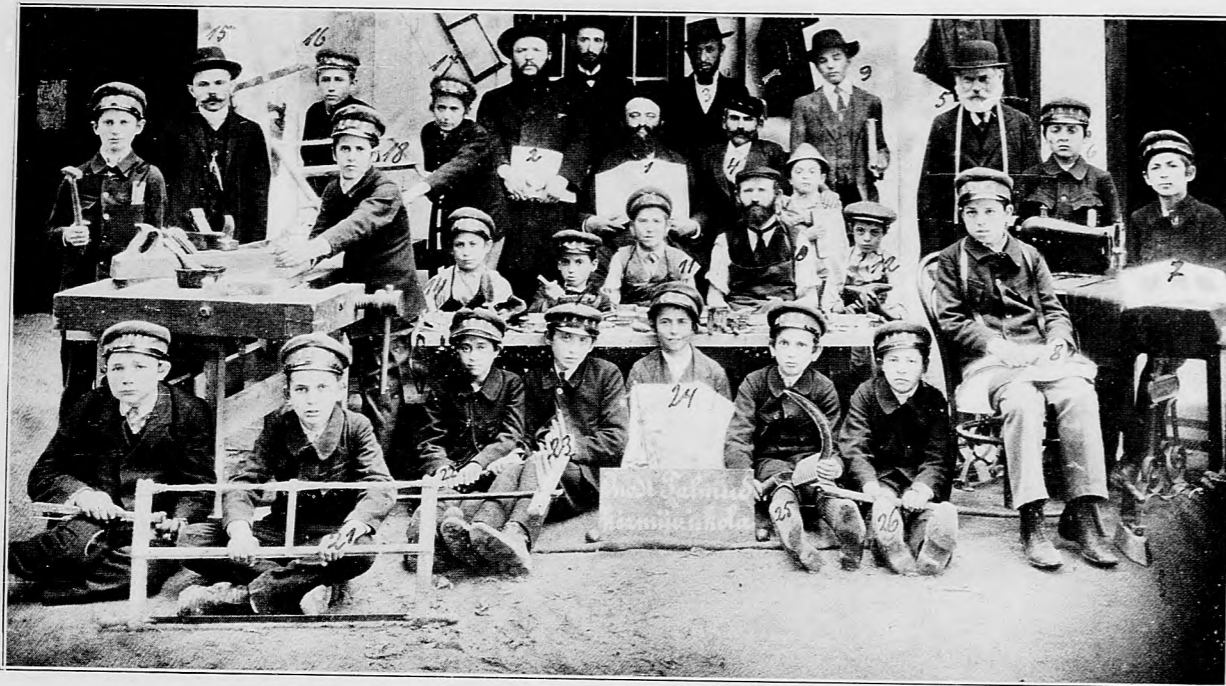
Aranyat lelsz, ha birtokodon magad jársz-kelsz.

*

Megtért barátodnak ne lobbantsd a szemére multját, ha ezáltal szegényében arca pirulna.

*

Ha árpakenyeret is megemészthetsz, sohase egyél buzakenyeret.

Az Ónodi Talmud- és Kézműves-Iskola vezetői és növendékei.

1. Schück Mayer főrabbi igazgató. 2. Glück József melamed. 3. Schück Sándor gondnok. 4. Treuhaft Ármin tanító
5. Ungár Hermann szabómester. 10. Deutsch Jakab cipész-mester. 15. Krumholz Adolf asztalosmester.

A növendékek szakmájuk szerinti csoportokban vannak elhelyezve.

Az ónodi talmud- és kézimunka-iskola.

Onodon, Schück Mayer ottani főrabbi igazgatása és vezetése alatt talmud- és kézimunka-egyesület létesült, amelynek célja fiugyermekeket vallásos nevelésben és talmudtóra oktatásban részesíteni, ezzel párhuzamosan pedig valamely kézművészre kitaníttatni. Az egyesület Schück Mayer főrabbi agilitása és buzgósága teremtette meg és épp most jelent meg az egyesület első évi jelentése. A jelentésből kitűnik, hogy az egyesületnek már 720 pártoló tagja van. Évi kiadása több mint tizenegyezer korona volt. Az évi jelentés „Az első év rövid története” címen következőkben számol be az intézetről:

5673 Kiszlev hó 5-ik napján (1912 november 15-én) hangzottak el az intézet megnyitó szavai, hálát adva a jó Istennek, hogy elérette velünk ezen szép napot, hogy kulturális intézetünket átadjuk nemes céljának, kérve az Isten kegyelmét legyen segélyünkre, hogy tervehetett intézetünket legjobb akaratunk szerint kivihessük: adjon erőt zsenge karjainknak, hogy szorgalmasan dolgozhassunk, hogy dicsőségére váljon szent

vallásunknak és édes hazánknak. Átadtuk a nagy tantermet kezdetleges berendezéssel, kis könyvtárral és Tórával, a tanítónak szívére kötve, hogy mekkora feladat vár reá, a reánk bízott gyermekeket tanítani, jó magaviseletrre oktatni, tisztaságukra vigyázni. Átadtunk 2 szépen bebutorozott és felszerelt hálószobát, mint a gyermekek lakosztályát. Berendeztük a konyhát, minden igénynek megfelelően, 24 személyes evőkészlettel. Berendeztük az éléskamrát szükségleti készlettel, amelyet átadtunk a gondnoknak és szakácsnénak. Átadtuk a jól felszerelt asztalosműhelyt az asztalosnak és a felszerelt szabóműhelyt a szabónak. Megszerkesztettük a tantermet és beosztottuk a munkarendet és megkezdődött a tanítás és a munka 15 tanulóval. 1913. január 23-án megkezdtük a kertészeti előmunkálatokat és a magvak kellő időbeni elvetését, készítettünk 4 szép melegágyat. Április 8-án volt a félévi vizsga, amidőn már is oly eredményt láttunk, hogy teljesen jogos a reményünk, miszerint az intézet oly alapot kapott, hogy minden várakozást ki fog elégiteni. Május 15-én kibővítettük az intézetet cipészettel és berendeztünk külön cipész-műhelyt és alkalmaztunk egy elsőrendű cipészt és alkalmaztunk egy okleveles tanítót, ki a tanoncokat világiakban oktatta.

Az Irás morzsái.

Közlő: Benazzal.

AKI MÁSNAK BOTOT ÁD, MAGA KAP KI VÉLE.

Bar Talmionnak egy izben 100 aranyat adott át egy hiszékeny jó barátja, vegye és őrizze, amíg visszatér utjáról. Mikor haza jött, kérte is a pénzét. Bar Talmion azt mondta, már régen visszaadta. Hiába erősködött a szegény, ki egész vagyonát veszítette. A hamis barát állhatatos maradt, még össze is szidta, amiért zaklatta.

Mit volt mit tennie? A szegény az ügyét bíró elé vitte, a hamisság fiának esküt kellett tennie. Bar Talmion mosolyogva lép a bíró elé, pökhendi módon, bottal a kezében. Mikor az esküre került a sor, azt mondja a szegény barátjának:

— Fogd a botot, amíg esküszöm.

És esküt tett rá, hogy a 100 aranyat tulajdonosuk kezébe adta.

A becsapott ember, aki a maga igazának tudatában volt, nagyon felháborodott erre az esküre, fogta a botot és hatalmasat vágott vele barátja fejére. Szerencséjére, nem annak a feje törött be, hanem a botja törött ketté. És potyogtak az aranyak a földre belőle. A ravasz fráter a botnak az üregébe tette a 100 aranyat és azt hitte, hogy esküjével így az igazságot vallja. Megbűnhődött érte.

A FELTÁMADÁS.

— Ó ti balgák! — mondá egy hitetlen pogány Gabihának, Pesisa fiának. — Elhiszitek, hogy a halottak még visszatérnek? Az élő meghal, a halott éledjen föl?

— Ti vagytok a balgák — felelte Gabiha — amiért nem hiszitek. Aki nem létezett, az a világra jöhet? És aki itt volt, ne térhetne vissza?

A JÓTETT JUTALMA.

Abba Tachna jámbor istenfélő ember volt. Tisztelte és becsülte is mindenki nagy és lelkiismeretes vallásossága miatt. Egy péntek délután ahogy az erdőből fát vitt haza, egy szegény beteg ember feküdt az uton előtte és könyörögve kérte, hogy vigye a városba. Abba Tachna vonakodott. A fát haza kell vinnie, péntek délután van, amíg a fáért visszatérhetne, ráköszönt a szombat. Addig kérte azonban a szegény beteg, míg letette a terhet, vállára vette a beteget és bevitte a városba. Sietve ment vissza a fáért, de bizony esteledett, mire a városba ért. Gunyolódta rajta, csodálkoztak rajta azok, akik ismerték jóságát.

— Ez az a híres jámbor ember, aki a szombatot megszegi?

Abba Tachna könnyekre fakadt, ahogy e megjegyzést hallotta. És ime, ahogy a bucsuzó nap-sugár könnyében megfürdött, ragyogva tért vissza

forrásához és megegyeszer teljes erejéből kisütött. Világos nappal vitte Abba Tachna a fáradtságos terhét házába. Abba Tachna nem szegte meg a szombatot.

SALAMON ITÉLETE.

Tejet vitt egy ember haza, utjában találkozott egy kigyóval. Nagyon szomjas volt a kigyó és így szólt az emberhez:

— Adj egy kis tejet és én nagy kincset mutatok neked.

Az ember odaadta a tejet. Mikor a kigyó már megitta a tejet, az ember kérte a kincset. A kigyó nagy körakáshoz vezette. Elhordták a köveket és alóla a szegény ember nagy mohón rakta zsebre a sok kincset. Nem hagyott ott semmit. A kigyó eleinte csak nézte, de amikor látta, hogy az ember odébb akar állani, utána kuszott, felmászott rá és és nyaka köré tekerődött. Halálra ijedten kérdezte az ember:

— Mit akarsz te tőlem?

— Egy kis tejet adtál — felelte a kigyó — te meg elveszed érte minden kincsemet. Én pedig csak azt ígértem, hogy megmutatom neked. Megöllek, ha vissza nem adod.

— Ne bántsz, kérlek, tegyen ítéletet köztünk bölcs Salamon. És mentek a királyhoz, az ember és a nyakán a kigyó. Az ember előadta a panasztát.

— Mit akarsz tőle, kérdezi a kigyót.

— Megölöm, ha vissza nem adja a kincsemet. Én csak azt ígértem, hogy megmutatom.

— Menj le a nyakáról. Ravasz kigyó voltál megint, de ha büntetni akarod, teljesítsd az Irásnak szavát: „te megsebez őt a sarkon”. Gyorsan lekuszott a kigyó, hogy az irás szavát kövesse.

— Neked ember is követned kell az Irásnak szavát: „ő megsebez téged a fejen”. Ez pedig előbb áll, mint hogy ő sebezzon meg téged. Siess tehát és végezz vele.

BÖLCSEINK MONDÁSAIBÓL.

Légy körültekintő adakozásodnál, csak ketten lássátok azt, nehogy pir borítsa az elfogadó arcát.

*

Mélyebb barázdát vágatsz barátod szívében nyelveddel, mint bármilyen gyilkoló eszközzel.

*

Nincs olyan érték, mely a higgadsággal, nyugodtsággal és szelidséggel felérne.

*

Szép a tudomány, ha illemmel párosul.

*

Ne toppanj be hirtelen senki házába! Még a magadéba sem.

Az utolsó magyar vérvád.

A vérvád-mesék, amelyek különösen ilyenkor pészach táján bukkannak fel a különböző országokban, Magyarországot is eléggé híressé tették a tiszzaeszlári nagyper révén. Azóta nálunk nagyobb fontosságot a hatóságok az ilyen hébe-korba, imitt-amott mégis fel-fel ujló meséknek nem nagyon tulajdonítanak.

De volt ezelőtt majdnem két évtizeddel, 1895 tavaszán, egy vérvád-mese, amely mégis nagyobb port vert fel és igen nagy hatósági apparátust mozgatót meg.

Ez a vérvád a hontmegyei Garamkissalló községben keletkezett, ahol egy márciusi délelőttön egy *Balázs* Juliska nevű kisleány eltűnt. A kisleány holttestét néhány nap múlva találták meg a Garam folyó egyik apró szigetén borzalmasan megcsontított állapotban.

A faluban — valakinek ostoba izgatására — már a kisleány eltűnésekor kezdtek suttogni a vérvádról és ez a vélemény kezdett megerősödni, amikor közismertté lett a boncoló orvos jelentése. A jelentés ugyanis a következőképpen hangzott:

„Balázs Juliskát a gyilkosságot megelőzőleg néhány napig bezárva tartották, éhezették, azután lábainál fogva felakasztották, fejéről és nyakáról a bőrt lehúzták és vérét az utolsó cseppig kieresztették.”

Az egész jelentés, de különösen annak utolsó passzusa elegendő volt arra, hogy a közvéleményt figyelmessé tegye a dologra és egy budapesti napilap néhány nap múlva már rá is sütötte a zsidókra a gyilkosság vádját. A kisleány temetésén ez a gyanu nyílt váddá formálódott és szélteben beszéltek, hogy a kisleányt a zsidók ölték meg, mert szükségük volt a vérére. Közben egy *Várad*i János nevű parasztot és a fiát a faluban a gyilkosság gyanuja alapján letartóztattak.

Annnyira fejlődött már a dolog, hogy *Szombatfalvy* Albert, a budapesti detektívőnök is utasítást kapott, hogy legjobb embereivel nyomozza ki a rejtélyes ügyet. A Garamkissallóra leküldött detektívek első jelentése szerint *Várad*iék alaposan gyanusíthatók voltak a gyilkosság elkövetésével, amelyre őket állítólag haszonlesés indította. *Várad*i ugyanis *Adler* Ignác zsidó korcsmárosnál hosszú időn át csaposlegény volt és ott 200 forinttal adós maradt, amiért *Adler* beperelte. *Várad*i több ízben akarta a regálét is bérbe venni, de a község mindig *Adler*nek adta ki. *Várad*i — volt a gyanu — ezért meggyikolta a kisleányt, hogy a gyilkosságot *Adler*re kenhesse, aki így elvesztené a regálét.

A detektívek nyomozásának eredménye azonban nem csöndesítette le a falut, ahol a zsidók helyzete aggasztóvá vált, mert a parasztok minduntalan megtámadták őket. Közben a budapesti antiszemita irányú lapokban is mind hangosabbá lett az a vélemény, hogy a hatóság erőszakkal futni hagyja a zsidó gyilkosokat, mire *Szombatfalvy* Albert elhatározta, hogy személyesen veszi át a helyszínén a nyomozást.

Szombatfalvy a helyszínén mindenképp az állapította meg, hogy a boncolás a legnagyobb felületességgel történt.

Nyomozás közben kiderült az is, hogy az összes falubeli zsidók alibit tudnak igazolni és így nem állhat meg egy ottani lakatoslegénynek az a vallomása, hogy a szigeten zsidókat látott settenkedni. Miután a jözan és felvilágosult *Szombatfalvy* Albert megvolt győződve arról, hogy *Balázs* Juliska nem esett rituális gyilkosságnak áldozatául, a hullát exhumáltatta és felküldte Budapestre *Ajtay* Sándor egyetemi tanárhoz, aki beható vizsgálat után a következő szakvéleményt adta:

„*Balázs* Juliska hullája több napon keresztül a vízben állott, még pedig annélkül, hogy levegő érte volna. Az ilyen hullából a vér és a tápanyag teljesen eltávolodik. Ezért nem találtak vért és tápanyagot benne. Az ilyen hullá, ha a vízből a szabadba jut, olyan mintha friss volna, de a levegőre érve, gyorsan rothadásnak indul. A hajfonadék is könnyen lejön hagymástól együtt a fejbőrrel. *Balázs* Juliska eseténél igen fontos, hogy a hullá karjait a kutyák szájából vették ki. Ebből következtetni lehet, hogy a hullá többi hiányzó részei hova kerültek.”

Szombatfalvy ezután visszautazott Garamkissallóra, ahol a kisleány anyja bevallotta, hogy véleménye és sejtelve szerint a kis Juliska, aki szerette az italt, pálinkát ivott és részeg fővel belezuhanva a vízbe a zugó alá került és így pusztult el.

A vérvád nyomozásában része volt még *Kozma* Sándornak, a tiszzaeszlári pör híres ügyészének is, akit az igazságügyminiszter a közvélemény megnyugtatására küldött le Garamkissallóra. *Kozma* is nyomozott egy ideig és véleményét a következőkbe foglalta össze:

„Egy kis leány beleesett a vízbe, fennakadt a zugó alatt, majd amikor a zsilipeket felhúzták, a víz kiszabadította és elvitte a szigetre. A kutyák ráakadtak és ahol a ruhától hozzáfértek, letépték a húst. A test a ruha alatt ugyanis ép volt. Büntett tehát nem történt.”

Ezzel az esettel zárult le az utolsó nagy port felvert vérvád ügye Magyarországon.

Pár év előtt Nagykövesden akartak egy ilyen rituális gyilkossági kísérletet egy ottani zsidóra fogni, de ez országos szégyenére vált a gyanu terjesztőinek. Nálunk ma már a jözanabb közönség maga fojtja el még csirájában az ilyen ostoba mesét.

Radó István.

Az ősi vallásnak tesz szolgálatot, ha a HITŐRT ismerőseinek körében terjeszti.

Minden kávéházban és vendéglőben kérje a HITŐRT!

Levél Oroszországból.

Szent-Pétervár, április elején.

Ismét keresztül szenvedtünk néhány rettenetes, félelemmel teli, szorongással járó hetet. Miránk, oroszországi zsidókra a legszomorubb, legrémesebb napok és hetek a pészach előtti idők. Soha sem tudjuk, hogy így pészach előtt mikor, Oroszország melyik városában lobban fel a zsidógyűlölet egy gyalázatos vérvád-rágalom formájában. És ha a nagy orosz birodalom bármelyik kis falujában hangzik el egyetlen kis vád, az egész ország zsidósága sulyosan érzi ennek a terhét. Mert az orosz hatóságok valósággal felkészülve várják ennek a vádnak a felröppenését és akkor országszerte megindul az inkvizíció, a gyűlölet hadjárata és mindnyájunknak remegnünk kell.

Amikor a Beilis-pör hozta lázba az egész művelt emberiséget, mikor a külföldön ankétek, tiltakozó gyűlések voltak nap-nap után, akkor itt benn, az orosz medve karmai között, egy hangos szót nem mert szólni senki az ügyről. Egyszer találkoztam ebben az időben egy előkelő miniszteri főtisztviselővel és francia nyelven — amit tehát az utcán járó-kelek nagyrésze nem ért meg — azt kérdeztem tőle, hogy mi lesz a Beilis-pörben az ítélet.

Ismerősöm ijedten nézett körül és így válaszolt: — Pszt! Csönd! *Majd otthon.*

De ez az ijedelem nem volt tulzott. Oroszországban az emberek még otthon, saját lakásukban is csak suttogva beszélnek. Mert itt mindenütt kémek vannak. Különösen nem volt szabad beszélni a Beilis-pörrel, amely valóban állami asszisztenciával alakítottatott át vérváddá. A Beilis-perről mondott és írott dolgokat annyira szigorúan vették, hogy mikor a vádlottat felmentették, három szentpétervári és három vidéki lapot, amelyek a tárgyalásról szóló tudósításnak ezt a címet adták „*Igazságos ítélet* a Beilis-pörben“ elkobozták és megjelenésüket hosszabb-rövidebb időre betiltották. Tisztára azért, mert ezt a két szót irták oda: *igazságos ítélet*.

Az előkelőbb zsidókat állandóan megfigyelik. Minden lépésükről, minden szavukról tud a rendőrségéskalkalomadtán felhasználják ellenük. Hogy milyen tökéletes a titkosrendőrség kémszervezete, azt bizonyítja a következő eset:

Egy előkelő szentpétervári kereskedő, házában nemrégiben five o'clock teát rendezett. A teán nemcsak előkelő zsidó, hanem előkelő orosz családok, egyetemi tanárok, orvosok, főhivatalnokok

fiai és leányai és e sorok írója, — akkor még új szentpétervári lakos is — jelen voltak. Alig voltunk ott mindössze egy óráig, feltárult az ajtó és egy rendőrtisztviselő lépett be három marcona rendőrrel. Körülnézett és felszólított bennünket, hogy a házigazdával együtt kövessük a rendőrségre. Ott igazoltattak bennünket, a házigazdára kiróttak „*titkos gyűlés rendezése*“ címén néhány száz rubel bírságot és azzal elmehettünk.

Nagyon kíváncsi voltam, hogy honnét szerezhetett tudomást a rendőrség a teáról, mire a következő felvilágosítást kaptam:

Minden házban a kapu alatt egy portás ül, aki a belépőtől elkéri a kabátot, kalapot, botot, udvarián elteszi a ruhatárba, azután megkérdezi, hogy hova megyünk. Ezek a portások ott, ahol zsidó, vagy egyéb okból gyanus ember lakik, a rendőrség fizetett kémei. Mihelyt valamelyik lakásban többen összegyűlnek, értesítik a rendőrséget, amely ezt az értesülést vexálásra, sőt esetleg szigorubb eljárás alapjául is felhasználja. Épp a mult hetekben hozott a bíróság ítéletet hasonló ügyben. Egy zsidó házában a mult chanuka egyik estjén összegyűlt az egész család ünnepelni. Nagyapák, fiuk és unokák együtt: harmincnyegen. A legkisebb egy tizenégy esztendő leánya volt közöttük. Tiltott gyűlésezés címén mindet feljelentették és a bíróság annak rendje és módja szerint el is ítélte őket. Kire többet, kire kevesebbet tizenégy naptól feljebb egész három havi elzárást mértek reájuk.

Felbbezni pedig zsidó embernek itt nem tanácsos, mert akkor se vége, se hossza a vexálásnak.

Még csak egyetlen egy jellemző esetet akarok felemlíteni az orosz zsidók életéről. Egy orosz zsidó bankhivatalnok mondta el nekem.

— Uram, — mondta — Ön nem képzelheti el, milyen állandó rettegésben élünk mi. Fiainkat vagy lányainkat, ha elmennek hazulról, úgy csokoljuk meg, mintha sohasem látnók őket többet. És valóban alig van nap, amikor egy zsidó gyermek nyomtalanul el ne tűnnék. Hiába teszünk jelentést, semmi eredménye sincs. Beviszik őket az ország belsejébe és ott kikeresztezik, apácázárdákba és kolostorokba hurcolják. Soha sem kerülnek vissza.

Aki nem él itt, talán el sem hiszi ezeket. Pedig itt csak az előkelőbb, tekintélyesebb zsidókról beszélünk. A szegényebbről eleget mondanak a napilapok pogrom és vérvád tudósításai.

KRÓNKA: SZOMBATTÓL-SZOMBATIG.

HIREK.

A közbeesett peszach ünnepek miatt kimaradt számért, jelen lapunk bővebb és gazdagabb tartalmával kárptoljuk t. olvasóinkat.

Keresztény tanár a vérvádról. A salgótarjáni ág. ev. egyházközség meghívására Hornyánszky Aladár a pozsonyi ev. teológiai főiskolai tudós tanára f. hó 13-án a salgótarjáni bányatársulati kaszinóban a vérvádról tartott érdekes előadást. Részletesen foglalkozott a vérvád eredetével, annak terjedésével, felsorolta a nevezetesebb vérvád eseteket és kimutatta azok alaptalan voltát. Történeti visszapillantásában rámutatott arra, hogy már a kereszténység első korában a kereszténységet és zsidóságot egyaránt vádolták a rituális gyilkosság vádjával. Fejtegetését azzal fejezte be az előadó, hogy bármily alaptalan és hihetetlen a vérvád, az teljesen és véglegesen addig nem szűnik meg, míg a különböző felekezetek egymásnak békejobbott nem nyújtanak, mert az elfogult és gyűlöletes vérvád-meséknek szülője és táplálója mindenkor a felekezeti elfogultság és gyűlölködés volt.

Hegyaljamád. Peszach első napján az egész hitközség részvétele mellett adtak át szent rendeltetésnek egy új széfer törát, amelyet Winkler Lipót ottani rabbi sajátkezűleg írt. A főrabbi lakásán az összes hitközségi tagok összegyűltek és onnan vitték diszes baldachin alatt a templomba az új széfer törát.

RABBIVÁLASZTÁS.

Szerencs. A folyó hó 13-án itt megtartott rabbiválasztás alkalmával Pollák Emánuel kisvárdai képesített rabbi, aki a pozsonyi jesivának volt tehetséges növendéke, töltötte be a hitközség az üresedésben levő rabbiszékét. Az ujonnan megválasztott rabbi egyidejűleg eljegyezte elődének, a boldogult szerencsi rabbinak leányát. Az eljegyezésen igen sokan

vettek részt és a rabbit felköszöntötték: Kornitzer Salamon hitközségi elnök, Billitzer Jónás és még többen. A felköszöntőkre az új rabbi szép beszédben válaszolt.

Sereth bukovinai hitközségben, amelyben körülbelül 5000 zsidó lélek él, az elmúlt héten dr. Klein Hermant, a kismartoni hitközség kiváló rabbiját egyhangulag rabbinak választották. Bármennyire megisztelő is ennek a nagy hitközségnek egyhangú bizalma a kismartoni rabbira nézve, értesüléseink szerint mégis kétséges vajjon elfogadja-e a felajánlott rabbiszékét.

HITKÖZSÉGI ÉLET.

Eperjes. A folyó hó 14-én megtartott tisztújítás nagy érdeklődés mellett folyt le és a választás egész a késő éjszakai órákban ért véget. Hitközségi elnökké Zahler Ignátz, alelnökké Rosmann M. A. lett megválasztva. Megválasztottak még 31 képviselőtestületi tagot.

Olaszliszka. A hitközség ez évi tisztújító közgyűlésén, amely a múlt héten ment végre, hitközségi elnökké Führer Izidor választott meg.

Hajdunánás. Az itteni hitközségben f. hó 13-án ejtették meg az előljárósági és képviselőtestületi választásokat. Elnök lett Schreter Mór, tanácsosok Frommer Bernát és Hornstein József, kultusz-gondnok Ornstein Hermann, gazdasági gondnok Szender Hermann, pénztárnok Spitzer Miksa. Megválasztottak ezenkívül még 11 képviselőtestületi tagot. A választások eredménye a hitközségben teljes megelégedést keltett.

Abaujszántón f. hó 13-án tartotta az orth. izr. hitközség rendes évi tisztújító közgyűlését. Ez alkalommal a közgyűlés Flegmann Sámuel m. biz. tag indítványára, a néhai Arje Ady hitk. elnöknek évközben történt elhalálása fölött ismételtlen jegyzőkönyvileg fejezte ki részvétét. Engel Zsigmond h. elnöknek pedig

a hitk. vezetéseért köszönetet szavazott és őt egyhangulag elnökké választotta. Alelnökök lettek: Weitzner Lőrinc és Klein Simon, pénztáros: Klein Sámuel, ellenőr: Auerbach Márton, templomi előljáró: Feldmann Benjámin és szegények előljárója: Schwartz Alter.

Hegyaljamád. Az itt megtartott hitközségi tisztújító közgyűlésen hitközségi elnökké újból egyhangulag Zipszer Henrik lett megválasztva.

EGYLETI ÉLET.

Nagyvárad. Az itteni orth. Chevra Kadisa f. hó 13-án tartotta meg rendes évi közgyűlését Zucker József elnökle alatt. Először az évi jelentést olvasta fel az elnök, amelyhez többen hozzászóltak és a közgyűlés a jelentést jóváhagyólag vette tudomásul. Az elnök bejelentésére a közgyűlés elhatározta, hogy legközelebb az alapszabályok módosítására fog határozatot hozni. Egyben elhatározták, hogy új kökerítéssel fogják körülvenni a temetőt. A Chevra évi jelentésének érdekesebb adatai a következők: A Chevra modernül felszerelt kórházat tart fenn, melyben a betegek felekezeti különbség nélkül nyernek ápolást. Az elmúlt évben ápoltak száma: 1247 férfi, 682 nő. a betegek élelmezése 28.940 koronába került. Ágyalapítványokat tettek: Ifj. Ulmann Izidor, Róz Márton, Füchsl Arnold, dr. Nagy Jakab és özv. Ferencz Ignácné 500—500 koronájával. Utóbbi ezenkívül 1000 koronás alapítványt tett az egylet javára.

Pozsony. A *Machzihé Hadász* egylet, amely az itteni hitközségben immár több mint 80 év óta fejt ki áldásos működést, hiszen hó első napján diszes közönség jelenlétében avatta fel ujonnan épült tanházát. A tavalyi itteni tüzkatasztrófa ezt az egyletet is hajléktalanná tette. Az egylet agilis vezetői fáradhatatlan agitációjukkal lehetővé tették, hogy szép új otthont nyerjen. A felavatási

ünnepélyen Herczel Ábrahám egyleti rabbi, mondott szép beszédet. Vasárnap 80 teritékű bankett volt, melyen a hitközség színe-java résztvett. Az első felköszöntőt az egylet elnöke Schlanger Edemondotta, utána Schreiber Akiba főrabbi tartott tartalmas beszédet. Beszéltek még: Rubinstein L. alrabbi, Ungár Lipót és Kaltmann József hitközségi alelnökök, továbbá az Agudas Réim egylet képviselőjében Bick E. Dávid rabbinövendék és Lemberger Sámuel pozsonyszentgyörgyi rabbi.

OROSZORSZÁG.

Az elmaradhatatlan vád. Pészech táján elmaradhatatlan, hogy valahol Oroszországban — vérvád címen — zsidókat meg ne kínozzanak. A Lodz melletti Tabianico községben egy parasztasszony peszach napján berontott a zsinagógába. Egyenesen a rabbi felé tartott és hangosan kiáltotta: Adjátok vissza a gyermekemet, akit ti zsidók, leöltetek. Óriási zűrzavar keletkezett. Nemsokára parasztek nyomultak be és a zsidókat kegyetlenül bántalmazták. Azután felöltöttek az üzleteket és a zsidók lakását és raboltak, pusztítottak. A támadásnak csak a csendőrök közbelépése vetett véget. Persze — mint rendszeren — ezek is csak jó sokára jöttek a zsidók segítségére.

Őrizték gyermekeiket. Ezzel a felhívással fordult egy sereg orosz lap pészech előtt a keresztény lakossághoz. Ez a felhívás ez egyszer nem a zsidók ellen irányult. Arra figyelmeztette a felhívás a keresztény szülőket, hogy óvják gyermekeiket a fekete százak bérenceitől, akik, hogy a zsidók nyakába vérvád-pötröket akasztassanak, egyre-másra tüntetik el a keresztény gyermekeket.

A fastovi vérvád. Dacára a nagy apparátussal megindított hivatalos félrevezető eljárásnak ez a mese lassacskán mégis kezd elcsöndesedni. Goncsarek, az igazi gyilkos (akiben a fastovi hatóság már kezdetben látta a bűnöst és amelyet épp ezért felfüggesztettek és helyébe új vizsgálóbizottságot rendeltek) a kievi börtön-

ben bevallotta társainak a gyilkosságot. A foglyok között egy zsidó is volt történetesen, így került nyilvánosságra a dolog.

Pétervár. A zsidó gyári munkások ellen régen bojkottot indítottak, azonban most úgy látszik radikálisabb eszközökhöz nyultak a fekete százak, mert az utóbbi időben feltűnően sok zsidó munkás halt meg *mérgezési tünetek* között. A rendőrség is orgyilkosságot sejt a feltűnő halálozási szám mögött és — a maga módja szerint ugyan — de mégis megindította a nyomozást.

Odessa. A zsidó egyetemi hallgatók általános bojkottot rendeztek maguk között a kikeresztelkedett diákok ellen és minden érintkezést megtagadtak velük. A nem zsidó egyetemi hallgatók körében pedig mozgalom indult meg, amely vizsgálatot kér a rektori hivaltól abban az irányban, hogy a kikeresztelkedett diákok meggyőződésből tértek-e át a keresztény vallásra vagy pedig csak érdekből? Ez a mozgalom viszhangra talált a többi orosz egyetemen is. Úgy látszik, hogy a renegátokat végre az őket megillető elbánásban fogják részesíteni mind a zsidók, mind a nem zsidók.

Pétervár. A belügyminisztérium rendeletet akar kibocsájtani, amely kizárja a zsidókat az ápoló-iskolákból. Azzal indokolják az újabb rendeletet, hogy ezekben az iskolákban végzett ápolók legtöbbször a vidéken telepszik meg, a vidéki parasztnép pedig fél a zsidó ápolóktól.

Libau. A rendőrkapitányság több mint nyolcvan zsidó iparost tiltott ki a városból azon egyszerű megokolással, hogy tulságos nagy konkurenciát csinálnak a nem zsidó lakosságnak. A kitiltottak között vannak olyanok is, akik már hosszu idő óta laknak a városban.

Kiev. Mendel Beilis testvére, Áron Beilis kénytelen volt Amerikába költözni. Amióta bátyja pöre véget ért, a parasztság folyton bántotta. Meggyújtották a házat és végül megfenyegették, hogy ha nem hagyja el a várost — el tesszik lábaltól. A szegény ember kénytelen volt hazájából elmenekülni.

GÖRÖGORSZÁG.

Szaloniki. A görög kormány rendeletet bocsátott ki, hogy ez évtől kezdve öt évre a szaloniki-i zsidóságot minden katonai kötelezettség alól felmenti. A rendelet, amely a kereskedelmi élet fellendülése érdekében bocsátott ki, felhívást intéz továbbá a szaloniki-i görög lakossághoz, hogy a mohamedán bennlakók elleni bojkott alól vonja ki a zsidóságot és indítsa mozgalmat, amely a görögök és zsidók közti barátságot minél szélesebb körökben igyekezzék megerősíteni.

NÉMETORSZÁG.

Bunzlau. A rituális vágás megtiltásának kérdése, amellyel az itteni városi tanács már hónapok óta foglalkozik, végre megoldáshoz jutott, még pedig a zsidóság javára. Az utolsó ülés, mely csupán ezzel a kérdéssel foglalkozott, igen viharos volt, mert Schmidt az egész kérdés felvetője, látván, hogy a pártja által követett teljes megtiltás nem igen fog nyerni többséget, engedett a követeléseiből és szűkebb szigorításokra szorítkozott. Azt indítványozta ugyanis, hogy a városi tanács háromszoros adót rójjon a rituális vágott állatok után; továbbá, hogy hetenként csak egy meghatározott napon, csütörtökön délelőtt engedtessek meg a zsidóknak a vágás, még pedig minden nyolc napon csakis egy borjut és egy kost, szarvasmarhát pedig csak két hétben egyszer. Dr. Löve tanácsos erősen kikelt az indítvány ellen, rámutatván annak rosszhiszeműségére, amely a zsidóság huszfogyasztása ellen irányul. A tanács egynéhány szótöbbséggel Schmidt indítványát elvetette.

Antiszemita dicséret. Tudvalevő, hogy a német antiszemita és konzervatívok eddig azzal érveltek a zsidóknak a tisztikarba való bevétele ellen, hogy a zsidó — elnyomott faj léte — nem képes előkelő katonai állást betölteni. Most azonban, a konzervatívok egyik ülésén az egyesület elnöke kikelt a liberálisok „tulzott zsidó szeretete” ellen, azzal indokolta meg álláspontját, hogy: „nem lehet a magas katonai állásokat tehetség szerint betölteni, mert akkor nemsokára az egész hadsereg zsidó kézen lesz!”

ROMÁNIA.

Jassy. A csalódások, amelyek a folyton egyenjogositást ígérő román kormány részéről az elnyomott román zsidóságot érik, napról-napra nagyobbak. Azok a zsidó tartalékosok, akiket Bulgária ellen vezényeltek, még máig sem lettek egyenjogosítva. A sokféle elnyomatás miatt Romániából különben is tömegesen vándorolnak Amerikába a zsidók. Április elsején vette kezdetét a nagymérvű kivándorlás, amelyhez hasonló 1900 óta nem volt.

GALICIA.

Krakau. A „Lengyel Hazafias Liga”, amely a városok lengyelesítését tűzte ki céljául, egyik legutóbbi ülésén nyíltan és leplezetlenül bevallotta eddigi burkolt antiszemita törekvéseit. A gyűlés előadója ugyanis azt az indítványt tette, hogy ezentul vivjon az egylet nyílt harcot a „lengyel városokat elzsidósító zsidó kereskedők” ellen, még pedig akképen, hogy ezentul majd lehetetlenné teszi a zsidók kereskedelmi forgalmát. Az indítványt elfogadták. A gyűlés továbbá elhatározta, hogy mindent el fog követni, nehogy valamely lengyel nemzeti emlékmű vagy épület zsidó birtokába juthasson. Ezek a nyílt antiszemita határozatok a liberálisabb keresztény körökben is kínos feltűnést keltenek.

Uj-Szandec. A rendőrsége „Ziemia Sadecka” című antiszemita lap egyik számát antiszemita kirohanásai miatt elkobozta. Nevezett ujság „zsidó etika” címen cikket közölt, melyben a cikk szerzője egy csomó talmudcitatumot rosszhiszeműen elferdített és a zsidó etikát és általában a zsidó vallást igyekezett pellengére állítani. Az ügyészség elrendelte a lap elkobzását és szerkesztője ellen megindult az eljárás.

TÖRÖKORSZÁG.

Konstantinápoly. A két év előtti török képviselő-választások alkalmából a jemeniek zsidó képviselőt küldtek a török parlamentbe. Most az

új választások előtt sokan ellenezték Szelim-Amram effendinek, a zsidó képviselőnek újból való megválasztását. A jemeni arabok azonban deputációban jelentek meg a török kormány, valamint a Chachambasi előtt és teljes bizalmuknak adtak kifejezést a zsidó képviselő iránt, minek következtében újra megválasztották.

FRANCIAORSZÁG.

Párisi tudósítónk írja: A peszach ünnepek előtt itt is, ahol pedig ropant gyöngye alapon áll a vallási élet, megemlékeztek egy kicsit azokról a vallásosabb szegényekről, akik macohra tartottak igényt. Legtöbbje orosz bevándorlott ezeknek a szegény családoknak, akik nemrég kerülvén el mostoha hazájukból, még nem romlottak el teljességgel az itteni zsidóulán szellemről. — Egy kisebb kaliberű gyűjtést rendeztek, ugyan nem valami nagy lelkesedéssel és szeretettel, mert alig tudott róla valaki. Így tehát mindössze vagy 5500 frank gyűlt csak egybe. Az adakozók között az első helyen Rotschild Edmond bárónő állott ezer frankkal. A „*Jótékony zsidóegylet*” meg azt hirdeti, hogy ő is elosztott 30,000 kilogramm macocht. A szükséglethez képest bizony ez is igen kevés volt, mert igen sokan maradtak nélküle. Ugyanez az egylet még csak egy pár évvel ezelőtt hetvenezer kilogrammot osztott ki.

PALESZTINA.

A Móriyah, Jezusálem egyik konzervatív szellemű héber lapja tarthatatlannak mondja már azt a kegyelet és vallási érzületet sértő szokást, hogy a szent városba érkező zsidó utazók, de maguk a jeruzsálemi vallástalanabb elemek is bejárják a „*hár habajith*” szent helyét. A lap figyelmeztet arra, hogy ez a vallásilag tilos dolog milyen rossz hatást gyakorol a jeruzsálemi hithű zsidóságra és falragaszok útján akarja figyelmeztetni a zsidókat, hogy tartásuk távol magukat a szent helytől.

A Szinaj hegye. Egy jeruzsálemi zsidó vezetésével nemsokára nagyobb társaság kirándulást tervez a Szinaj hegy környékére, ahol a Sevuoith ünnepét tölteni akarják.

Haifa. Az itteni zsidó hitközség szép templomhoz fog jutni az itt keresztül utazott Rothschild Edmund báró révén, aki az építési költségeket a hitközség rendelkezésére bocsátotta. Egyidejűleg zsidó kórházzal is gazdagodik Haifa városa, amelyet Rothschild neje emeltet és amelyet évi 6000 frank szubvencióval fog támogatni. Mindkét építkezést rövid idő múlva már meg is kezdik.

AMERIKA.

New-York körülbelül egy millió főre rugó zsidósága mindezideig híján volt minden hitközségi tömörülésnek. Voltak kisebb-nagyobb imaegyesületei, humanitárius egyesületei, kórházai, népotthonai stb., de szervezetlenül, szétziláltnan. Most alapszabályokat készítettek, amelyet New-York mindkét törvényhozási háza jóváhagyott.

SPANYOLORSZÁG.

Spanyolországban egyes körök ugylátszik mégsem olyan szívesen várják a zsidókat. Arra a hirre ugyanis, hogy a szalonikii zsidók tömegesebben akarnak Spanyolországban megtelepedni, a madridi konzervatív lapok éles hangon kelnek ki a zsidó invázió ellen és emlékeztetükbe idézik a 400 év előtti inkvicióbeli időket.

AFRIKA.

Zsidók a spanyol király előtt. Tangerben e hetekben alakult meg a Spanyol Zsidók Szövetsége, amely diszküldöttséget menesztett Madridba Alfonz spanyol királyhoz, hogy följajánlja neki az egyesület védnökségét. Alfonz király kitüntető szívelyességgel fogadta a küldöttséget, biztosította őket a zsidók iránt érzett nagy szimpátiájáról és többször hangoztatta, hogy nem tesz semmi különbséget zsidó, vagy keresztény között.

Joachim halála.

Irtá: Nagy Lajos.

Egy kis városkában érte el a halál Joachimot. Már jórég botorkált utána, kegyetlen kaszájával a vállán, de mintha lusta lett volna, vagy mert Joachimot nem becsülte volna sokra és így nem törte magát érte, — mindig elmaradt a sovány és sápadt fiu mögött. A kis városban azután elérte és rátette a kezét a vállára.

Joachim a város kórházába került. Az orvosok megvizsgálták, szép fehér ágyba fektették, ápolónőt adtak melléje, azután újra vizsgálták és halkán tanácskoztak.

— Van-e valami kedves hozzátartozója? — kérdezték.

Azután, hogy:

— Szeretne-e özvegy édesanyjával beszélni.

Nem is igen volt titok, de még ha valamennyire titok is lett volna, Joachim mégis megtudta, hogy utolsó óráit éli. Nem ijedt meg, nem volt már ereje félni, mozdulatlanul feküdt és nyugodtan ragyogtak a fekete szemei. Azután szegény anyjára gondolt, akinek most halálával a második szörnyű fájdalmat okozza és könnyek buggyantak a szemhéjára. Nagyon szerette volna még egyszer látni a kedvest; tudta, hogy az anya fájdalma is inkább hajolhat majd a megvigasztalódásba, ha szépen, sirva elbucszhatnak egymástól. Lassan beszélt és megkérte a doktorokat, hogy legyenek olyan jók és értesítsék az ő édesanyját, nem messze van innen a falu, amelynek egyik házában tesz-vesz most és néha-néha mosolyogva, vagy aggódva gondol az ő egyetlen, gyöngye fiára.

A doktorok megtervelték a dolgot. Hogy ha a küldönc kocsin utrakelne, késő délután megérkezne a községbe, az öregasszony pedig estére már a városban lehetne.

— Nem éri az már meg az estét, — mondta az egyik, idegen szavakkal takarván el jóindulatát Joachim elől.

— Még megláthatom az ér jó anyámat.

Igy szólt Joachim, mintha csak megtudta volna a szentenciát és határozottan ellentmondott a kegyetlen prognózisnak.

— Mindenesetre el kell küldeni a küldöncöt, — rendelkezett a főorvos.

— Nem, nem. Nem lehet. Nem kell, — szabadkozott hirtelen és ijedten Joachim.

Kérdő tekintettel és faggatásokkal ostromolták most már a halálnak szántat, hogy miért nem, de ő nem felelt, fáradt volt, összeszorította az ajkait és mintha csak ragyogtatta volna a szemét.

Mert arra gondolt Joachim, hogy péntek van, estébe hajlik már a nap, mire az ő szegény anyja híret veszi a fia sorsának. És jaj, szombaton nem jönne, mert nem lehet, nem szabad jönnie, hát megölné a kétségbeesés. Nem, nem, nem szabad, hogy ma tudja meg a fia halálos betegségét.

És Joachim nem felelt a kérdezőknek, de nem engedte, hogy a küldöncöt utra bocsássák.

— Majd holnap délután, egy nappal később, — gondolta Joachim. Majd holnap késő estére itt lesz az ő anyja, még beszélhetnek egymáshoz, szépen el fognak egymástól bucsuzni. Addig legyen még nyugodt az öregasszony, legyen boldog, zavartalan és büntetlen az ő szombatja. Majd ő vár rája holnap estig, nem fog meghalni, nem akar addig meghalni, így kell mindennek szépen és rendben történni.

És Joachim nem habozott, hitte, szentül akarta, hogy minden így legyen. Játéknak látta most a halált, hitvány dolognak ahhoz a nagy, nagy szeretethez képest, amellyel ő az édesanyjáért rajongott s ahhoz a szent erőhöz képest, mellyel a vallás parancsaihoz ragaszkodott. Szent akarása, lelkének tiszta rajongása elriasztotta még gyenge teste mellől a halált és ő nyugodt bizalommal várt.

Joachim szótlannul és fehéren feküdt. Várt. A szemei rendesen lezárultak és mély álomba merült, mely hasonlatos volt a holtak nyugalmához. Hosszu idő múlva ébredt fel. Tekintete türelmetlenül akadt meg az ápolónőn és megkérdezte tőle immár alig hallható hangján, hogy mennyi az idő. Szombat, hajnali három óra volt. Joachim gyötörte magát, erőltette az eszét és számított, hogy mennyi még az idő addig, amikor már elküldhetik a küldöncöt és mennyi még az idő késő estig, ameddig várnia kell még anyjára. És nem hunyta le többé a szemét, ébren várt, nehogy az akarata elaléljon.

Szombat reggel az orvosok megrettentek az élő Joachimtól és csodáról beszéltek.

Délben megszólalt Joachim, halkán és vontatottan, de határozott szavakkal. Kérte, hogy most már küldjék el a küldöncöt az édesanyjáért.

Késő este, csaknem éjfél felé érkezett meg az öregasszony. Ráborult a fiára, megcsókolták egymást, halk, suttogó, szomorú szavakat váltottak, Joachimot átölelte az anyja, ő kissé — mint egy kis gyermek — fölemelkedett és az anyja kebléhez simult, azután lehanyatlott a feje és meghalt.

Az öregasszony most jajveszékelt sirásba kezdett.

Zsidó alakok a világirodalomban.

Irtá: Endre Károly.

E felette gazdag és kimeríthetetlen téma: egy egész faj bemutatása évezredek gondolkozásában, nehány hasábra szorítva csaknem lehetetlennek látszik. Itt legfeljebb csak egyes áramlatoknak, korszakoknak legkiemelkedőbb és legnagyobb átfogójú megnyilatkozásairól lehet szó. És minél inkább vizsgálom jelen munkám létjogosultságát, annál világosabban tűnnek fel indokaim a látszat ellen. Mert hisz ezek a kiemelkedő és legnagyobb alkotások fölölelik a koruk hatályába tar-

Én tudniillik most készülök kiadni összes műveimet és így talán jó lesz valami tanácsot kérni ettől a nagyszerű embertől. A tanácskérés abban az irányban lesz, hogy: tekintettel arra, hogy eddig jobbára csak a kiadóim keresték könyveim jövedelmének a javát, hátha jobb volna, ha én magam adnám ki ezentul? Igaz, ehhez egy kis nagyobb összegre volna szükség; de hát először is: ez az ember végre az, akinél az ilyen kis összeg meg se kottyán; másodsor pedig: hiszen az bőven megtérül, pláne ott, az ő pátriájában, ahol olyan . . . hogy is mondta? . . . életszükséglet vagyok . . .

Meg is próbáltam ezt megértetni az én nagyszerű rajongómmal; persze, egy kis bevezetéssel, pontosan részletezve a dolgot: mennyibe kerül, mennyire van kilátás és mennyit jövedelmezhet majd és a többi. Az ő pénzének igénybevételét persze később akartam megemlíteni.

Miközben én beszéltem, a vendégem komolyan ült a helyén és hallgatva nézett reám. Mit? Nézett? Majdnem felperzselt felolvastott meleg tekintetével. És mikor kimondtam azt, hogy hát remélem, lesz majd fogyasztó közönségem, rajongóm ki se hagyott beszélni. Felugrott a helyéről és a szavamba vágott:

— Mit, fogyasztó közönség? Ugyan, jó Uram! . . . Önnek nem lesz elég példánya hozzá! Elkapkodjuk, mint az édes cukrot! . . . Egy millióért jótállok én magam! Jótállok Önnek akár két millióért! . . .

— No, no, no . . . — mertem kételkedni a nagy eredményben és meg próbáltam nyugtatni őt, lassan megmagyarázva az ügyet, hogy ez nem megy olyan könnyen; hogy ő — úgy látszik — nem olyan jártas a könyvügyekben, mint az erdők sűrűjében. . . No igen, üzletet lehet belőle csinálni, sőt jó üzletet, de nem muszáj éppen milliókról beszélni. Nincs is szükség arra. . . És itt rátértem lassan a dolog velejére: hogy összesen ennyi meg ennyi rubelre volna szükség egyelőre és minthogy önála ez nem játszik olyan nagy szerepet, hát . . . igen . . . hiszen érti. . . Igen jó üzlet volna. . .

Igy mondtam és elhallgattam. És hogy gondolkodási időt adjak neki — lesütöttem a szememet és a körmeimet néztem, ahogy az havdolóh közben szokás.

Forró, feszült csend ereszkedett le ránk valahonnan. És midőn én közben feleltem a szememet, hogy meglássam a hatást, egyszer csak felkel az én rajongóm, kezét nyújt, forrón megszorítja a kezemet és szól:

— No . . . hát sok szerencsét kívánok az új vállalkozásához! . . . Én mondom, hogy jó üzlet lesz! . . . Igazán köszönöm a kedves fogadtatást és bocsánatot kérek, amiért zavartam. . . Nagyon boldog vagyok. . . . Én úgy éreztem magam, mintha a gőzfürdőből léptem volna ki . . . és mintha súlyos óriás kő gurult volna le a szívemről, mikor az ajtóm becsukódott utána és láttam a lépcsőn lefelé sietni — a rajongómat.

Fordította: Kova Albert.

REGÉNY.

Fényes arc.

Irta: Szekula Jenő. (4)

Malik Aglauszra gondolva emlékezetében, a tudós férfiú tovakocogtatott a számaron. Már a város határában járt. Az út innen a végtelen és kövecses ország-utra vezetett, amely a szomorú sivatag fölött vitt el.

A távoli hegylánc kék koronája sugarasan ragyogott feléje az aranyszínű verőfényben.

— Talán igaza volt Cipóranak — tündődött a tudós férfiú. — Halálom lesz majd a bálványok városa. Megöi, ahelyett, hogy életet adna.

A város kapujához ért. Magas, fehér kőépitmény volt, a homlokzatán héber és négysegletes írásjegyekkel a város neve bevésve: Jathrib. Fölötte a három emeletnyi magas karsu őrtorony, ahonnan messzire el lehetett látni a szomorú sivatagra, nem közeledik-e onnan fegyveres sereg.

A kapu előtt arab katonák állottak őrségben. Kémelve a távoli határt, hogy Kurd rablók nem portyáznak-e a környéken, rablásra és fosztogatásra készen.

Az egyik katonának övében hosszú liliom alaku kurt volt ércből. A hangja messzire elhangzott, — csendes időben kilométerek távolságára, hogy szükség esetén felerje és fegyverbé állítsa a város népét.

Néma tisztelettel üdvözölték a rabbit. Homlokukhoz illesztett kézzel.

— Hová mégy?

— Mekkába.

— Boldog ember vagy, hogy láthatod az igazak városát.

A talmudtudós a fejét csóválta.

— Én az igazságot nem ott keresném, hanem a városok városában: Jeruzsálemben. De most tanulni megyek, hogy megismerjem a pogányok erkölcsét és szokásait.

— Miért nevezed őket pogányoknak?

— Mert kétszázkilencvenkilenc istent imádnak egy helyett.

— De mi is az ő hitükön vagyunk.

— Meg fogtok térni. Az Úr felvilágosítja majd szíveteket és elméteket. Hiszen a ti népetek is Ábrahám ágyékából származott. Ama Hágár nevű szolgálólánnytól, aki elüldözve a háztól, sirva bolyongott a pusztában. Hiszen ismeritek Izmail történetét.

— Ismerjük. De azt hittük, hogy ezt csak ti, zsidók, találtátok ki, mivel velünk békességben akartok élni.

— Mi nem békét akarunk, hanem világosságot. Ha Mekkába utaztok, láthatjátok ti is azt a nagy fekete követ, amely ma is megőrizte Ábrahám lábának nehéz nyomát. A kő örök tanuja őstök nagyszerű áldozatának.

A katonák vezére megragadta a tudós számarának kötőfékét.

— Szeretnék hosszabban beszélgetni veled, bölcs Ibn ben Szálám. Szép és nagy dolgokat tudsz. Nem hiába, hogy bölcseségnek híret még a madarak is csicsergik a virágos és pálmalombos Hedzsar tartományban.

— Most nem lehet. Sietős az utam.

— Mekkába menni még ráérsz. Ott ugy is él egy férfiú, aki a pogány papok között az egy Isten hitét hirdeti.

— Ki az?

— Egy próféta.

A talmudtudós szeme kerekre tágult a csodálkozástól.

— Hihetetlen.

— Miért?

— Úgy tudom, hogy a próféták már kihaltak a földről.

— De született egy újabb, akinek ti még nem hallhattátok a híret.

— Mond meg a nevét.

— Mohamednek hívják.

— Nem ismerem.

— Abdallah fia.

— Nem hallottam róla.

A katona magyarázni próbálta a családfáját.

A nagypját Abd al Muttalibrának hívják. A bátyja a hatalmas Abu Tálib. Árva gyerek.

— Nem is zsidók? — kérde a rabbi.

— Miért? Csak zsidókból lehetnek próféták? — kérde az őrség parancsnoka.

A tudós elgondolkozott.

— Csakis! Aki zsidó volt, vagy zsidóvá lett isteni kinyilatkoztatás által.

A katona vitatkozni próbált.

— Ő mégis szent. A gyöngykereskedők, akik átutaztak erre, csodálatos dolgokat beszélnek róla.

— Hogyan?

— Már gyermekkorában isteni látomásai voltak. Bátyja nyáját őrizte Mekka hegyei között. A szabad mezőn ebédelt s barlangban halt.

— Ez még senkit sem avat prófétává.

— De álmában minden éjjel megjelent egy angyal.

A tudós tiltakozva emelte fel kezét:

— Az nem lehet.

— Mégis beszélük, hogy az árva Mohamednek minden éjjel egy angyal volt társa a barlangban, az ólban. S fülébe kiáltott harsány hangon: „Menj és téritsd meg a népedet!”

— Dajkamesék — suttogta a tudós. — Holdkóros pásztorok találták ki.

— Sőt. Kereskedők beszélük.

— S ők hisznek benne?

— Nem. Szélhámosnak tartják.

— S Mekkában vannak-e hívei?

— Csak kevesen. A nép a szeme közé nevet. Úgy

tekintik, mint valami futóbolondot. Csak néhány félkegyelmű van a pártján.

— Én majd megtudom a valóságot — mormogta a tudós. — Beszélni fogok vele.

A tudós bucsut intve a katonai őrségnek, sebes vágatással megindult az országuton. Kért a szabad mezőre. Ide már csak egy magányos csermely kísérte el, amely ezüstfehéren csillogott a homokos partok alatt.

— Beszélék vele — ismételte, az ujonnan fölépített prófétára gondolva.

*

Hőn süttött a nap s a porszemek tündéri táncra perdültek a hófehér országút fölött. A rabbi már messzire járt a várostól. Jathrib fehér falai fokozatosan eltörpültek a távlat elvesző ragyogásában.

— Délig elérek egy zsidó falut talán — tündődött a szent férfiú, — ahol vendégszeretettel fogadnak s szomjamat hűs itallal csillapítják.

Hirtelen kiáltás hangzott a háta mögött:

— Hahó! Szálám! Hahó!

A nevéen szólították valaki. Megfordult. De senkit nem látott. Csak alaktalan porfelhő gomolyodott feléje a fehér uton.

A kiáltás megismétlődött:

— Álljon meg, rabbi! Álljon meg!

A szent ember leszállott a számarról. Kezét homloka elé illesztette, hogy jobban lásson, de nem tudott semmit sem kivenni. A nap fehér ragyogása az arcába süttött.

— Ki szólít?

— Én vagyok, a te hű tanítványod.

— Kicsoda? Nem látok odáig.

— Találd ki.

— Sejtlemem sincs.

— Én vagyok, Aszád, az öreg Józsva fia.

Valóban ő volt. Az ifju és gazdag Aszád, a szent férfiúnak egyik leghivebb és legodaadóbb tanítványa. Magas, sudárnövésű ifju volt. Arca napbarnított. Köntöse ezüst virágokkal himczve, miket leányok gyengéd keze kötött.

— Már régen követlek — kiáltott a rabbi felé. — Nem birtalak utólérni. Szamarad sebesen vágatott.

Most már tisztára ki lehetett venni. Néhány lépés és beérte a rabbit. Hófehér számár hátán ült ő is, melyről most leszállott s gyalog ment a rabbi felé.

Két karját kitarta az ég felé, hogy üdvözölje.

— Csakhogy láthatlak újra — sóhajtotta szinte szerelmesen.

— Miért jöttél utánam?

— Szeretnék elkísérni az uton, hogy élvezzem a tanításaidat. Annyira megszoktam szent és kiváltságos társaságot, hogy megölt volna az unalom, ha heteken át nem láthatnálak.

A rabbi csóválta a fejét.

— Szép, fiam, nemes felbuzdulásod, de mégis . . .
 — Haragszol?
 — Nem.
 — Miért sötétedett el a tekinteted?
 — Jobb szerettem volna egyedül utazgatni.
 Az ifju szinte térdre omlott előtte szent megilletődéssel.
 — Engedd, hogy csak egy napig veled legyek. . .
 Egy hétre. . . Hisz' nem bűn, ha tanulni akarok.
 A rabbi megragadta a karját.
 — Jó. Úlj fel a számár hátára.
 Pillanatokig szótlánul kocogtattak egymás mellett.
 Az ifju szent áhitattal bámulta a tudós férfiú arcát, hogy valami nagy, szép és isteni mondást hallhatna tőle, ami a lelkét napokig foglalkoztathatná.
 A tanítvány törte meg előbb a csendet.
 — Bár elkísérhetnélek egészen Mekkaig.
 — Miért?
 — Megnézném a fekete követ. Azt beszélük, hogy eredete az égből vagyon. Egyszer tüzeső hullott a földre.
 A fekete kő az ég haragjának megfagyott emléke.
 — Én már titkát tudom a kőnek — mondta a tudós.
 — Hogyan. (Folytatjuk.)

A PÁPAI AUT. ORTH. IZR. HITKÖZSÉG HIVATALÁBÓL.
 Igt. szám 108/1914.

Pályázat.

A pápai aut. orth. izr. hitközségnél egy 1200 korona évi törzsfizetéssel és 200 korona évi lakbérilletménnyel rendszeresített **segédjegyzői**

állás betöltendő. Pályázók, kik a könyvvitelben jártasak, a magyar és német nyelvet szóban és írásban tökéletesen birják és e két nyelvben helyesen fogalmazni tudnak, szíveskedjenek valláserkölcsi magaviseletüket, életkorukat, állapotukat és eddigi alkalmaztatásukat igazoló bizonyítványokkal felszerelt pályázati kérvényüket legkésőbb **folyó évi május hó végéig** ezen hitközség elnökségének beküldeni.

Héberül is tudó pályázók előnyben részesülnek.

Pápán, 1914 április 20-án.

Böhm Simon
 hitk. jegyző.

Bodánczky Adolf
 hitk. elnök.

Tudósításokat mindenkitől köszönettel veszünk. Kívánatra küldünk tudósítói igazolványt. Különösen a hitközségi jegyzőket és titkárokat kérjük, hogy minden a nyilvánosságot érdeklő zsidó eseményről lapunkat azonnal értesítsék. A fontosabb esetekről és személyekről lehetőleg képeket is kérünk.

Sch. D., Nádudvar. Elkésett. Amikor az önét megkaptuk, már készen volt az, amelyet mi közlünk.

Mándok. Cikkét nem közölhetjük, mert ebben a dologban nem értünk egyet önnel. Ha valaki mégis érdemelné a gáncsot ebben a dologban, azok, akiket ön támad: semmiesetre. Ők igazán csak szenvedő áldozatai az ilyen eseteknek. Mert az ő kívánságuk és véleményük az, amelyet legutolsó sorban vesznek figyelembe.

Fuzst. Szívesen adtunk volna helyett egy olyan véleménynek is, amely a szóban levő cikk tendenciájával nem ért egyet. Hisz mi is csak mint a cikkíró nézetét és nem mint a magunk véleményét közöltük le a dolgot. Azonban cikkírónak a magyar zsidóság harcában eddig kifejtett tevékenysége annyi tekintetbevételt joggal megérdemel, hogy csakis a legobjektivebb formában lehessen szóvá tenni állásfoglalását. Ön azonban, igaz, hogy csak igen kis mértékben, a tiszta tárgyilagosság teréről le-letér; már pedig olyan cikket, amely nemcsak véleményt, hanem egy kicsit a személyt magát is kritizálja, nem közölhetünk le. Szíveskedjék teljes tárgyilagossággal megírni és akkor szívesen helyt adunk cikkének. Annnyival azonban már az önnel szemben érzett nagyrabecsülésünknek is tartozunk, hogy ebbe a kellemetlenségbe ne engedjük beleesni.

Jánosháza. Erről a témáról, amint látja, már van cikkünk. Az ügy iránt érzett buzgalma csak dicséretet érdemel, azonban cikkét sajnálatunkra nem hozhatuk. Két dolgot ugyanarról az ügyről a legjobb akarat mellett sem közölhetünk. Visszaküldjük.

D. S. J. A propagandát hálásan köszönjük.
F. Nagyon köszönjük, hogy a fényképet rendelkezésünkre bocsájtotta.

Igen tisztelt vendégeim szives tudomására adom, hogy

**Orth. כשר vendéglőmet
 Balatonfüred-fürdőn**

(Zsigmond-utca sarok)

május hó 15-én megnyitom.

Jó konyha. — Pontos kiszolgálás.

Mérsékelt árak.

Tisztelettel

Özvegy Pollák Dávidné.

AZ ANKER

ÉLET- ÉS JÁRADÉKBIZTOSÍTÓ TÁRSASÁG
 ALAPITVA 1858-BAN. MAGYARORSZÁGI IGAZGATÓSÁG
 BUDAPEST VI., DEÁK-TÉR 6. SZÁM. ANKER-PALOTA

Elfogad élet- és járadék biztosításokat a legelőnyösebb feltételek és a legmérsékeltebb díjak mellett. Modern biztosítási módokat. Példa H¹⁰ díjtáblázat szerinti biztosításra. Egy 30 éves atya H¹⁰ díjtáblázat szerint 10.000 K-t biztosít 25 évi tartamra. Ezért fizet 424.50 K évi díjat (Félévi díj 216.50 K, negyedévi díj 110.37 K.) Ha azonban a lejárat előtt, pl. 4 évvel a biztosítás megkötése után hal meg, örökösei az Anker-től kapnak: 1. A haláleset bejelentése után azonnal 1000 korona temetkezési járulékot. 2. Évi 1000 korona járadékot negyedévi részletekben a biztosítás lejáratáig. 3. A biztosítás lejáratkor a teljes 10.000 K biztosított összeget. Tehát a díj fejében befizetett 424.50 K × 4 = 1698 K ellenében az Anker az örökösöknek 32.000 koronát fog kifizetni. A kölcsön kamatláb 5%. Kiszámítási tervezetekkel és felvilágosítással készséggel szolgál.

AZ ANKER MAGYARORSZÁGI IGAZGATÓSÁGA ÉS AZ ORSZÁG MINDEN SZÁMOTTEVŐ HELYSÉGÉBEN LEVŐ KÉPVISELŐI

ORTH. כשר **TAUBER** ORTH. כשר

ADOLF

VENDÉGLŐJE

BUDAPEST, VII., ROMBACH-UTCA 16. SZÁM.

Jutányos áron vállalok lakodalmakat! Referenciákkal főt. REICH KOPPEL kir. tan. fő-rabbi ur szolgál.

Magyarországnak legnagyobb
 CEILON TEA BEHOZATALA

GLÜCK ÉS TAUBER

CÉG NÉL BUDAPEST, LÁZAR-UTCA 8.

Kaphatók csomagokban és ládákban. — Specialitások virágteákban. — Vízontelárusítóknak legmagasabb engedmény. A legmegbízhatóbb orth. referenciákkal szolgálhatunk.

Orth. כשר **cukrászda**

Telefon: 105—79.

Budapest, VII., Dob-utca 22

Friedmann Salamon

Ünnepi alkalmakra és paszitákra
 specialitások készí-
 tetnek.

Vidéki megrendelések pontosan eszközöltetnek

Keresek 25 év körüli bochert, aki
 külföldre nőszülni akarna.

Jó talmudista, művelt és
 mindenk felett vallásos legyen. Kapna igen
 szép, művelt leányt, szép kelengyét és az üzlet
 szerint, öt-tizenötezer koronáig rugó hozományt.
 Sajátkezüleg irt, jó orthodox referenciákkal el-
 látott ajánlatokat kérem „MENACHEM“ jeligére
 e lap kiadóhivatalába küldeni. (Eötvös-utca 33.)

Volt bocher, négy polgári osztályról szóló bizonyítvánnyal,

HÁZI NEVELŐNEK

ajánlkozik 2—3 gyermek mellé
 jobb orth. zsidó családhoz.
 Válasz „Jó tanerő“ jeligére
 a kiadóhivatalba kéretik. ....

Füszer és kokuszszir,

növényfaj. Kitűnő fajborok nagyban és kicsinyben, a leg-
 olesőbb napiár mellett. Referenciákkal a bpesti ortho-
 dox rabbiság szolgál. Megbízható és legolesőbb
 bevásárlási forrás! Friss vaj és minden-
 féle sajtok כשר egész éven át.

Ezelőtt Roth A. és Fia

Fischl Mór Budapest, VII., Dob-u, 34

Danczinger József

orthodox כשר!

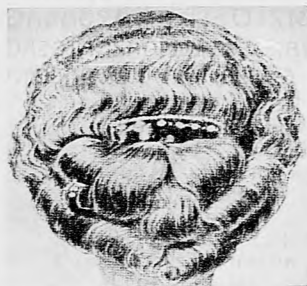
cukrászda és kávémerés

Telefon 121-69 Budapest, Telefon 121-69

VII. ker., Rombach-utca 13. sz.

Szép, izléses parókákat

és minden egyéb hajmunkákat a legjutányosabb árak mellett készít

Floh Józsefné

Budapest, VII. kerület,
Rombach-utca 15. sz.

Vidékieknek gyors és pontos kiszolgálás. ☎

Jakob Schlesinger

Orth. כשר Restaurant

(Chef selber Koch.)

Restaurant-Küche unter persönlicher Leitung.

Budapest, Váci-körut 19. sz.

KOHN ARNOLD

SIRKÖRAKTÁRA

Budapest, VII, Károly-körut 15

TELEFON 18-76

Szombaton és ünnepnapon zárva. — Nagy raktár olcsó, művészi kivitelű siremlékekben. — Tervek és költségvetések díjmentesen. — Javítási munkák a temetőben.

Ügyes, megbízható, jó megjelenésű

férfi, aki vidéki előfizetések

akvirálására

vállalkozna, küldje be ajánlatát mielőbb e lap kiadóhivatalába

Új orthodox כשר kávémerés!

Tisztelettel értesitem a nagyérdemű közönséget, hogy folyó hó 21-én

Rombach-utca 15. szá

alatt új orthodox kóser

kávémerést nyitottam.

Rendes, tiszta kiszolgálás. — Olcsó, polgári árak! ☎

Renner Nándor

Orthodox כשר vendéglő

(Kereskedők és mezőgazdák találkozási helye.)

Elsőrendű konyha, mérsékelt árak.

Tágas, modern hálósobák.

◆ Finom füstölthús gyártás. ◆

Egyedüli כשר huskonzervkészítés!

Blau S. Budapest, VI., Laudon-utca 1